

Kartläggning och bedömning av valideringsinsatser för utrikes födda

DATUM
2013-05-27
ERT DATUM
2013-01-24

DIAR ENR
2013/25-5
ER BETECKNING
A2012/4286/IU

Regeringen
Arbetsmarknadsdepartementet
103 33 Stockholm

Uppdrag att kartlägga och bedöma valideringsinsatser för utrikes födda

Regeringen gav den 24 januari 2013 Statskontoret i uppdrag att göra en kartläggning av valideringsinsatser för utrikes födda. Statskontorets uppdrag innehåller följande delar:

- Kartläggning av omfattningen av validering av utrikes föddas kompetens, i den mån det är möjligt,
- kartläggning och bedömning av metoder och verktyg för validering av utrikes föddas kompetens samt
- bedömning av vilken eller vilka myndigheter som bör få huvudansvar för vidareutveckling och genomförande av validering av utrikes föddas kompetens.

Statskontoret överlämnar härmed rapporten *Kartläggning och bedömning av valideringsinsatser för utrikes födda* (2013:6).

Generaldirektör Yvonne Gustafsson har beslutat i detta ärende. Utredningschef Anna Pauloff och utredare Rebecca Hort, föredragande, var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Yvonne Gustafsson

Rebecca Hort

Innehåll

	Sammanfattning	7
1	Uppdrag och genomförande	15
1.1	Begreppet validering	15
1.2	Regeringens uppdrag till Statskontoret	15
1.3	Tolkningar och avgränsningar	17
1.4	Utgångspunkter för val av metoder	18
1.5	Metoder och upplägg	21
1.6	Samråd och kvalitetssäkring	24
1.7	Rapportens disposition	25
2	Statliga insatser för att få till stånd validering	27
2.1	Vad är validering?	27
2.2	Aktörer och ansvarsförhållanden i arbetet med validering	30
2.3	En nationell struktur för validering	41
2.4	Validering av utrikes föddas kompetens	43
2.5	Sammanfattande iakttagelser	45
3	Valideringens omfattning	47
3.1	Validering inom Arbetsförmedlingen	47
3.2	Validering inom den kommunala vuxenutbildningen	61
3.3	Sammanfattande iakttagelser	69
4	Erfarenheter av valideringsprocessen	73
4.1	Möjligheterna till och urvalet inför valideringsinsatser	73
4.2	Språkets betydelse för valideringens resultat	76
4.3	Kraven på kompetens skiljer sig mellan länder	78
4.4	Kunskapen om validering	80
4.5	Uppföljning av validering	82
4.6	Sammanfattande iakttagelser	84

5	Slutsatser och förslag	87
5.1	Valideringens omfattning	87
5.2	Förutsättningar för uppföljning och utvärdering	88
5.3	Att beakta inför utveckling av metoder för validering	90
5.4	Ansvar för validering	93
5.5	Statskontorets samlade förslag	94

Bilagor

1	Regeringsuppdraget	97
2	Metod för att kartlägga Arbetsförmedlingens valideringsinsatser	101
3	Validering inom olika verksamheter	105
4	Kriterier och riktlinjer för validering av reell kompetens	107
5	Referenser	115

Sammanfattning

Statskontoret har på regeringens uppdrag kartlagt och bedömt insatser för att validera utrikes föddas och nyanländas kompetens. Den grundläggande idén vid all validering är att identifiera och synliggöra en individs kunskaper och kompetenser, oavsett var, hur eller när individen förvärvat dessa. Validering beskrivs ofta som en möjlighet för personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. I Sverige har validering många gånger genomförts i integrationssyfte för att underlätta nyanländas och utrikes föddas inträde på arbetsmarknaden.

Den validering som avses här är den som utförs genom *branschvalidering*, inom Arbetsförmedlingen och vuxenutbildningen. Statskontorets uppdrag består av tre delar:

- kartläggning av omfattningen av valideringsinsatser för utrikes födda,
- kartläggning och bedömning av metoder och verktyg för validering av utrikes föddas kompetens samt
- bedömning av vilken eller vilka myndigheter som bör få huvudansvar för vidareutveckling och genomförande av valideringsinsatser för utrikes födda.

Nyanländas kompetens valideras i liten utsträckning

Statskontorets kartläggning visar att få nyanlända invandrare får sin kompetens validerad enligt de yrkesinriktade branschmodeller som Arbetsförmedlingen upphandlar. Av de nyanlända som omfattas av Arbetsförmedlingens etableringsuppdrag påbörjade endast ett drygt tiotal individer en sådan validering under 2011, vilket motsvarar mindre än en procent av det totala antalet individer som omfattades av etableringsuppdraget samma år. Sett till hela gruppen utrikes födda förekom flest valideringar enligt branschmodell inom yrkesområdena

bygg/anläggning, yrkesförare/bussförare, vård/omsorg samt restaurang/storhushåll.

Utöver den branschinriktade valideringen finns även andra validerande insatser inom Arbetsförmedlingen, bland annat inom myndighetens praktikprogram och förberedande utbildningar. Dessa insatser omfattade under år 2011 en knapp tredjedel av det totala antalet nyanlända inom etableringsuppdraget.

Inom den kommunala vuxenutbildningen är uppgifterna om hur många utrikes födda som får sin kompetens validerad betydligt mer osäker. I många kommuner registreras inte den validering som genomförs och kommunerna har ingen skyldighet att rapportera uppgifter om validering till Skolverket. Statskontorets enkätundersökning visar att antalet utrikes födda som fick sin kompetens validerad inom den kommunala vuxenutbildningen uppgick till cirka 1 300 under år 2012 i de 67 kommuner som lämnat uppgifter i enkäten. När det gäller hur många nyanlända invandrare som fått sin kompetens validerad under 2012 är underlaget för uppskattningarna än mindre. Bland de 19 kommuner som lämnat sådana uppgifter uppgår antalet individer till drygt 300.

Betydligt fler män än kvinnor omfattades av såväl Arbetsförmedlingens upphandlade validering som myndighetens övriga valideringsinsatser under åren 2011–2012. Inom den kommunala vuxenutbildningen var tvärtom kvinnorna i majoritet av dem som validerats. Det är tydligt att kvinnor överlag valideras mot traditionellt sett kvinnodominerade och män mot mansdominerade yrkesområden.

Statskontoret anser att det saknas tillräcklig kunskap om utrikes födda individers behov av och förutsättningar för validering för att kunna bedöma vad som vore en lämplig omfattning av validering inom Arbetsförmedlingen. Statskontoret föreslår därför att regeringen ger Arbetsförmedlingen i uppdrag att undersöka och redovisa dessa förhållanden samt att myndigheten relaterar de slutsatser som framkommer till inriktningen och omfattningen på den validering som för närvarande utförs.

Uppföljningar och utvärderingar förutsätter gemensamma begrepp, processbeskrivningar och registeruppgifter

Såväl uppföljning som utvärdering av valideringsinsatser efterfrågas från en rad aktörer. Särskilt stor är efterfrågan vad gäller kunskap om valideringens effekter på individens deltagande på arbetsmarknaden. Extern granskning av genomförda valideringsinsatser ses från olika håll också som en nyckelfaktor för att öka valideringens legitimitet.

Erfarenheten från Statskontorets kartläggning är emellertid att viktiga förutsättningar för kvalificerad uppföljning och utvärdering saknas. För att olika valideringsverksamheter ska kunna kartläggas, följas upp och utvärderas, och därigenom vidareutvecklas, behöver åtgärder vidtas såväl av skolhuvudmännen som av Arbetsförmedlingen.

Ett grundläggande problem med kartläggning och utvärdering inom valideringsområdet är att det, trots de framtagna nationella kriterierna för validering, råder olika tolkningar av begreppet validering mellan olika aktörer. Det framgår bland annat av de enkätundersökningar som Statskontoret genomfört bland aktörer som medverkar i valideringsprocessen. Ett första steg för att förbättra uppföljningen av validering är att berörda myndigheter och aktörer verkar för att uppnå en samsyn kring begreppet validering.

För att det ska vara möjligt att följa upp valideringsinsatser krävs i nästa steg att valideringsprocessen inom respektive verksamhet kartläggs, så att innehållet i valideringens olika steg synliggörs. Ytterligare en viktig pusselbit för att kunna följa upp och utvärdera validering är att berörda myndigheter och aktörer tar fram mer omfattande och tillförlitliga registeruppgifter. Det gäller såväl inom den kommunala vuxenutbildningen som inom Arbetsförmedlingen. I många kommuner registreras inte den validering som genomförs i dag.

Statskontoret menar att Skolverkets planer på att utöka statistikinsamlingen inom vuxenutbildningens orienteringskurser är ett viktigt steg på vägen för att möjliggöra uppföljning av validering inom vuxenutbildningen.

Arbetsförmedlingen registrerar många uppgifter om de inskrivna arbets sökande och deras deltagande i olika insatser. Möjligheten att följa upp det direkta utfallet av valideringsinsatser på aggregerad nivå är dock begränsade vad gäller valideringsinsatsernas resultat i form av kartläggningsutlåtanden, kompetensintyg, kompletteringsutlåtanden och kompetensbetyg. Sådan information är av stor vikt för att kunna tolka valideringens betydelse för individernas senare arbetsmarknadsstatus.

Statskontoret föreslår därför att regeringen ger Arbetsförmedlingen i uppdrag att tydliggöra sina valideringsinsatser samt att identifiera vilka indikatorer som är relevanta för att kunna följa upp och utvärdera de olika insatserna. Dessa indikatorer bör därefter registreras på ett systematiskt sätt.

Validering i tidigt skede kan vara problematisk

Tidiga insatser för nyanlända invandrare anses generellt gynna etableringen i samhället och på arbetsmarknaden. Tidiga insatser i form av kartläggningar ger värdefullt underlag för att utforma fortsatta insatser för nyanlända invandrare. Statskontoret ser emellertid problem och risker förknippade med validering av prövande och bedömande karaktär som genomförs i ett alltför tidigt skede, då tidiga insatser riskerar att resultera i att individen inte på ett rättvisande sätt kan synliggöra sin kompetens. Problemet är framför allt kopplat till frågan om behovet av att behärska svenska språket.

Kombinera validering med kompletterande insatser

För att nå målet med validering krävs att berörda verksamheter har förmåga att ta vara på resultaten av den genomförda valideringen. Statskontorets undersökning visar att möjligheterna att förstärka kompetensen, genom till exempel kompletterande utbildning för personer som inte klarat kraven vid valideringen, är alltför begränsade. Om inte relevanta kompletterande utbildningar följer efter validering finns risk för att valideringen inte kommer till användning.

Andra insatser i kombination med validering skulle också kunna ge individen en uppfattning om vad yrket innebär på en svensk arbetsplats innan de bedömande inslagen i valideringen genomförs. På så sätt

minskar risken för att resultaten av valideringen påverkas negativt av att individen inte hunnit få en förståelse för sin yrkesroll i ett svenskt sammanhang.

Statskontoret föreslår att Arbetsförmedlingen ser över möjligheterna att i högre utsträckning kombinera valideringsinsatser med arbetspraktik och arbetsplatsförlagt lärande. Ett mer integrerat arbets sätt skulle dessutom ge nyanlända invandrare värdefull arbetslivserfarenhet och värdefulla kontakter med arbetsgivare.

Öka kunskapen om validering genom fortbildning

Statskontoret menar att det finns behov av att öka kunskaperna om de möjligheter som validering kan ge. Det gäller såväl inom Arbetsförmedlingens verksamhet som inom den kommunala vuxenutbildningen. Det är flera funktioner och yrkesgrupper inom Arbetsförmedlingen och den kommunala vuxenutbildningen som genom ökad förståelse för och kunskap om validering skulle kunna bli mer uppmärksamma på de möjligheter som ryms inom valideringsverksamheten. Studie- och yrkesvägledningen har till exempel en central funktion i valideringsprocessen för studerande. Inte minst för att identifiera behovet av validering och väga validering mot andra insatser, som till exempel ytterligare vägledning eller utbildning.

Statskontoret instämmer i det förslag som utredningen om grundläggande vuxenutbildning nyligen lämnat angående behovet av fortbildning när det gäller validering och studie- och yrkesvägledning inom den kommunala vuxenutbildningen.

Undersök möjligheterna att utveckla Arbetsförmedlingens upphandling av branschvalidering

Statskontoret uppfattar att Arbetsförmedlingens upphandlade branschvalidering inte täcker de behov som finns i dag. Antalet utförare är få och den geografiska spridningen av utförare är i vissa fall begränsad. Den centraliserade och nationella upphandlingen har inneburit att färre utförare ges möjlighet att lämna anbud, bland annat eftersom de små lokala utförarna inte har möjlighet att erbjuda valideringsinsatser i hela landet.

Statskontoret föreslår att regeringen ger Arbetsförmedlingen i uppdrag att utreda de problem som rör upphandlingen av branschriktade valideringsmodeller och att lämna förslag på åtgärder inom detta område.

Pröva för- och nackdelar med att utvidga syftet med den upphandlade branschvalideringen

Arbetsförmedlingen använder validering främst för att underlätta matchningen mellan arbetsgivarnas krav och de arbetssökandes kompetens. Det innebär att Arbetsförmedlingen i första hand upphandlar valideringsinsatser inom yrkesområden där det råder brist på arbetskraft. Utöver matchningsuppgiften har emellertid Arbetsförmedlingen en central roll för att nyanlända invandrare ska etableras i arbets- och samhällslivet. I dag synliggörs inte nyanländas kompetens inom yrkesområden där det saknas en tydlig efterfrågan på arbetskraft. Det kan dock vara värdefullt för individen på lång sikt att få sin kompetens kartlagd, bedömd och dokumenterad med stöd av yrkesinriktade branschmodeller även om individens kompetens inte svarar mot ett aktuellt behov på arbetsmarknaden. Valideringen kan också ge information som kan vara värdefull för Arbetsförmedlingen, även om individen söker arbete eller utbildning inom ett område där det för närvarande inte råder brist på arbetskraft.

Statskontoret anser att Arbetsförmedlingen bör pröva för- och nackdelar med att i högre utsträckning använda branschvalidering för att synliggöra nyanländas kompetens även inom yrkesområden där det för närvarande saknas en tydlig efterfrågan på arbetskraft.

Behåll nuvarande ansvarsfördelning för validering

Det finns i dag ingen enskild myndighet eller aktör som har ett övergripande ansvar för att utveckla metoder och verktyg för validering eller för att genomföra valideringsinsatser för utrikes födda. Arbetsförmedlingen ansvarar för valideringsinsatser för arbetssökande och har en central roll för att nyanlända i Sverige ska etableras i arbets- och samhällslivet. För validering inom den kommunala vuxenutbildningen ansvarar skolhuvudmännen.

Validering genomförs ofta i nära anslutning till eller som en del av Arbetsförmedlingens arbetsmarknadspolitiska program och den kommunala vuxenutbildningens vägledningsfunktion eller kursprogram. Det är därför naturligt att ansvaret för att utveckla metoder och verktyg följer med Arbetsförmedlingens ansvar för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten respektive skolhuvudmännens ansvar för den kommunala vuxenutbildningen. Statskontoret anser därför att nuvarande ansvarsfördelning för validering bör ligga fast.

Pröva organisering och former för att främja validering

Myndigheten för yrkeshögskolan har ett stödjande och främjande uppdrag när det gäller validering. Även Skolverket har ett stödjande uppdrag när det gäller validering, riktat till bland annat skolhuvudmän. Med den nya skollagens krav på att förstärka individualiseringen i vuxenutbildningen kan behovet av validering och stöd för valideringsinsatser komma att öka.

Statskontoret ser en risk för att det främjande uppdrag som såväl Skolverket som Myndigheten för yrkeshögskolan har för validering skapar otydlighet och onödig överlappning. Statskontoret föreslår därför att regeringen prövar frågan om det finns behov av att klargöra gränserna mellan Skolverkets och Myndigheten för yrkeshögskolans främjande uppdrag. I det sammanhanget kan det finnas anledning att också överväga behovet av att tydliggöra Myndigheten för yrkeshögskolans uppdrag inom valideringsområdet.

Statskontorets förslag till regeringen

Statskontoret föreslår att regeringen ger Arbetsförmedlingen ett uppdrag som innehåller följande delar:

- Att undersöka och redovisa en lämplig omfattning av den validering som genomförs inom myndighetens verksamhet. Arbetsförmedlingen bör också relatera de slutsatser som framkommer till inriktningen och omfattningen på den validering som för närvarande utförs.
- Att tydliggöra myndighetens valideringsinsatser, att identifiera indikatorer som är relevanta för att kunna följa upp och utvärdera olika insatser samt att systematiskt registrera dessa indikatorer.

- Att utreda de problem som rör upphandlingen av branschriktade valideringsmodeller och att lämna förslag på åtgärder inom detta område.

Statskontoret föreslår vidare att regeringen prövar frågan om det finns behov av att klargöra gränserna mellan Skolverkets och Myndigheten för yrkeshögskolans främjande uppdrag. I det sammanhanget kan det finnas anledning att också överväga behovet av att tydliggöra Myndigheten för yrkeshögskolans uppdrag inom valideringsområdet.

Statskontorets förslag till Arbetsförmedlingen

Statskontoret föreslår att Arbetsförmedlingen:

- Prövar för- och nackdelar med att i högre utsträckning använda branschvalidering för att synliggöra nyanländas kompetens även inom yrkesområden där det för närvarande saknas en tydlig efterfrågan på arbetskraft.

Ser över möjligheterna att i högre utsträckning kombinera valideringsinsatser med arbetspraktik och arbetsplatsförlagt lärande.

1 Uppdrag och genomförande

Statskontoret har fått i uppdrag av regeringen att kartlägga och bedöma insatser för validering av utrikes föddas och nyanländas kompetens. Vi inleder detta kapitel med att förklara begreppet validering för att sedan beskriva uppdragets innehåll, vilka avgränsningar vi har gjort och hur vi lagt upp vårt arbete.

1.1 Begreppet validering

Validering rymmer såväl kartläggande, prövande som bedömande inslag och genomförs med olika syften. Den grundläggande idén vid all validering är att identifiera och synliggöra en individs kunskaper och kompetenser, oavsett var, hur eller när individen förvärvat dessa. I Sverige lanserades validering som begrepp av Kunskapslyftskommittén 1996 inför den förestående satsningen inom vuxenutbildningen.

1.2 Regeringens uppdrag till Statskontoret

I budgetpropositionen för 2013 aviserade regeringen att en kartläggning av omfattningen av valideringen av utrikes föddas och nyanländas kompetens kommer att genomföras under 2013. Regeringen meddelade samtidigt att de metoder som i dag används för validering av utrikes föddas kompetens i ett tidigt skede ska kartläggas för att kunna vidareutvecklas och genomföras under 2014. Regeringen har för detta ändamål i budgetpropositionen för 2013 avsatt 5 miljoner kronor per år under 2013 respektive 2014, som ska fördelas till berörda aktörer.

Den validering som avses i uppdraget gäller den som genomförs genom branschvalidering, inom Arbetsförmedlingen och inom vuxenutbildningen. Statskontorets uppdrag kan delas in i tre delar:

- kartläggning av omfattningen av validering av utrikes föddas kompetens,
- kartläggning och bedömning av metoder och verktyg för validering av utrikes föddas kompetens samt
- bedömning av vilken eller vilka myndigheter som bör få huvudansvar för vidareutveckling och genomförande av validering av utrikes föddas kompetens.

Den första delen av uppdraget består av en kartläggning av omfattningen av validering av utrikes föddas kompetens. Uppdraget innehåller en reservation i form av att Statskontoret, i den mån det är möjligt, ska kartlägga valideringens omfattning. Kartläggningen ska omfatta hur många arbets sökande eller vuxenstuderande utrikes födda som under år 2011 och 2012 har deltagit i branschvalidering, validering inom Arbetsförmedlingen och inom vuxenutbildningen. I uppdraget ingår inte att uppskatta behovet av validering eller att bedöma om validering genomförs i tillräcklig utsträckning.

Kartläggningen ska även avse huruvida individen har fått ett intyg på sin yrkeskompetens eller annat relevant referensintyg. Nyanlända inom och utom etableringsuppdraget ska särskiljas.¹ Dessutom ska skillnader mellan yrkesområden och mellan kvinnor och män belysas. Där så är möjligt ska också födelse region och utbildningsbakgrund redovisas.

För nyanlända inom etableringsuppdraget ska det dessutom framgå

- när i etableringsprocessen de har blivit erbjudna validering,
- i vilken omfattning de har fullföljt anvisade valideringsinsatser och
- hur lång tid det har tagit att genomföra valideringen.

Den andra delen av uppdraget avser kartläggning och bedömning av vilka metoder och verktyg som används och är effektiva för att identifiera och synliggöra utrikes föddas kompetens i ett tidigt skede.

---

¹ I december 2010 infördes etableringsreformen som i korthet innebär att Arbetsförmedlingen övertog huvudansvaret för etableringen av vissa nyanlända invandrare från kommunerna. Då det har gått drygt två år sedan dess betraktas uppdraget inte längre som en reform, utan benämns numera etableringsuppdraget.

Statskontoret ska i detta sammanhang lämna förslag på hur dessa metoder och verktyg ska kunna vidareutvecklas.

Den tredje delen av uppdraget består i att föreslå vilken eller vilka myndigheter som bör få huvudansvar för vidareutveckling och genomförande av validering av utrikes föddas kompetens.

Genomgående ska Statskontoret, i den mån brister i aktörernas arbete med och redovisning av valideringsinsatser identifieras, analysera orsakerna till detta. Vid behov ska Statskontoret lämna förslag som syftar till förbättringar och förtydliganden av aktörernas uppdrag.

Uppdraget, som återges i sin helhet i bilaga 1, ska redovisas senast den 31 maj 2013.

1.3 Tolkningar och avgränsningar

Vi har gjort tolkningen att uppdraget endast omfattar så kallad reell kompetens, det vill säga den kompetens som består i vad en individ faktiskt har förmåga att klara av att göra. Validering av formell kompetens, som omfattar bedömning av utländska utbildningar, ligger inte inom ramen för uppdraget. Trots denna avgränsning ger vi inledningsvis en övergripande beskrivning av aktörerna och deras uppgifter inom valideringsområdet och täcker därmed in såväl validering av reell som formell kompetens. Med denna beskrivning vill vi peka på den bredd och variation som validering omfattar.

Av regeringens uppdragsbeskrivning framgår att uppdraget omfattar vuxenutbildningen. I rapporten behandlas den kommunala vuxenutbildningen ingående. Yrkeshögskoleutbildningar och folkbildningen, vilka också räknas till den offentligt finansierade vuxenutbildningen, beskrivs översiktligt.

Av den bakgrund som regeringen ger till uppdraget framgår att Statskontoret ska bidra med underlag inför regeringens beslut om åtgärder för att förbättra och utveckla valideringen. I uppdraget ingår också att Statskontoret ska föreslå vilken eller vilka myndigheter som bör få huvudansvar för att vidareutveckla och genomföra validering av utrikes föddas kompetens. Med stöd av uppdragets bakgrund och syfte

tolkar vi detta som att våra förslag ska ta sin utgångspunkt i den ansvarsfördelning som råder mellan nuvarande aktörer.

1.4 Utgångspunkter för val av metoder

1.4.1 Begränsade möjligheter att urskilja valideringsinsatser

Validering kan vara enklare kartläggningar som genomförs med stöd av till exempel självskattningsverktyg eller mer fördjupade kartläggningar som genomförs med intervjuer. Validering kan också vara bedömningar som baserar sig på prov och tester. Innehållet och utformningen av validering varierar och det är inte alltid möjligt att tydligt avgränsa validering från andra insatser inom Arbetsförmedlingens eller den kommunala vuxenutbildningens verksamhet.

Uppdraget är inriktat på validering av utrikes föddas och nyanländas kompetens. Arbetsförmedlingen registrerar flera bakgrundsfaktorer bland de arbetssökande, till exempel om enskilda individer är utrikes födda eller nyanlända och om de omfattas av en så kallad etableringsplan. Den uppföljning som genomförs på nationell nivå av den kommunala vuxenutbildningen ger däremot inte samma detaljerade information. Uppgifter om elevernas ursprung registreras sällan av kommunerna i samband med att valideringsinsatser genomförs.

Vi ska enligt uppdraget, i den mån det är möjligt, kartlägga omfattningen av den validering som utförs i enlighet med branschriktade valideringsmodeller. Det har emellertid inte varit möjligt att få heltäckande och tillförlitliga uppgifter på nationell nivå om denna form av validering. Anledningen är att utförarna av branschvalidering sällan särskiljer individer med avseende på i vilket land de är födda eller har förvärvat sin kompetens. Kartläggningen av branschvalidering gör vi därför genom uppgifter från Arbetsförmedlingen om arbetssökande som validerats inom ramen för myndighetens upphandlade branschvalidering.

Utöver branschvalideringen kan validerande inslag även ingå i Arbetsförmedlingens arbetsmarknadspolitiska verksamhet. För att kunna göra en samlad uppskattning av i vilken omfattning Arbetsförmedlingen

validerar utrikes föddas och nyanländas kompetens har vi har därför samlat in uppgifter även om dessa insatser. Vi har tillsammans med Arbetsförmedlingen bedömt att följande insatser kan betraktas som validering eller att de skulle kunna innehålla inslag av validering:

- Meritportfölj
- Nivåtest
- Prova på plats
- Validering som aktivitet inom ramen för etableringsplan
- Yrkeskompetensbedömning
- Yrkesorientering

Det finns emellertid problem förknippade med att betrakta samtliga dessa insatser som validering, främst av två skäl. För det första är det tveksamt om insatserna alltid ligger i linje med den vedertagna definitionen av validering. Till exempel dokumenteras inte alltid insatserna och det är ibland oklart vilka krav eller vilken standard som är grunden för bedömningen. För det andra går det inte att utifrån översiktliga registeruppgifter bedöma i vilken omfattning validering faktiskt genomförs inom de insatser som vi valt att betrakta som validering.

På motsvarande sätt kan det vara svårt att urskilja valideringsinsatserna inom den kommunala vuxenutbildningen. Validering är inte heller här ett entydigt begrepp och det är inte alltid möjligt att särskilja valideringsinsatser från vuxenutbildningens allmänt vägledande och prövande verksamhet. Validering kan till exempel genomföras inom ramen för, men behöver inte omfattas av, de orienteringskurser (se avsnitt 3.2.1) som erbjuds inom vuxenutbildningen. I den enkätundersökning (se nedan) som vi ställt till den kommunala vuxenutbildningen definierade vi följande insatser och moment som validering:

- validering dokumenterad i form av intyg (som verifierar att individen har viss kompetens, men inte värderar kompetensen enligt skala/betyg)
- validering som har lett till prövning mot kurs- och ämnesplaner och dokumentation i form av betyg.
- validering som har lett till förkortad studietid.

1.4.2 Begränsade möjligheter att bedöma metoder och verktyg för tidig validering av utrikes föddas kompetens

Statskontoret ska kartlägga och bedöma vilka metoder och verktyg som används och är effektiva för att identifiera och synliggöra utrikes föddas kompetens i ett tidigt skede och lämna förslag på hur dessa metoder och verktyg ska kunna vidareutvecklas. Som framkommer ovan bedrivs validering inom flera olika verksamheter och mot ett stort antal yrkesområden. Vilka metoder och verktyg som används vid validering beror på flera faktorer. Olika metoder används dels inom de verksamheter som valideringen genomförs i, dels skiljer de sig mellan yrkesområden. De metoder och verktyg som används är alltså oftast yrkesspecifika. Möjligheterna att identifiera etablerade och beprövade valideringsmetoder är dessutom begränsade.

Generellt sett är valideringsmodeller och metoder inte heller utvecklade specifikt för validering av utrikes föddas och nyanländas kompetens. Däremot erbjuds ofta särskilt stöd för dessa individer när de genomgår en validering. Frågan om vilka metoder och verktyg som är effektiva för att identifiera och synliggöra utrikes föddas kompetens i ett tidigt skede har vi av dessa anledningar valt att angripa genom att på en övergripande nivå identifiera utvecklingsbehov i valideringsprocessen.

Genom att analysera hur olika aktörer använder sig av validering för att identifiera och synliggöra kompetens har vi urskilt brister, problem och förbättringsmöjligheter i valideringsverksamheten i allmänhet och i relation till de aktuella målgrupperna i synnerhet. Ett viktigt underlag i denna prövning består av erfarenheter från genomförda projekt riktade mot utrikes födda. Vi kommer på detta sätt kunna bedöma i vilken riktning mer generella metoder och verktyg för tidig validering av utrikes föddas kompetens bör utvecklas.

1.5 Metoder och upplägg

1.5.1 Beskrivning och analys av centrala aktörers ansvar för validering

Många aktörer har ansvar för och medverkar i arbetet med validering. Uppgiften är tvärpolitisk till sin karaktär och styrsignaler kommer från olika håll. För att bedöma behovet av att förändra eller förtydliga ansvarsförhållandena har vi identifierat de centrala aktörerna, deras ansvar och huvudsakliga arbetsuppgifter. Med utgångspunkt i dessa underlag har vi prövat behovet av att förändra eller förtydliga ansvaret för att vidareutveckla och genomföra validering av utrikes föddas kompetens.

1.5.2 Registerdata från Arbetsförmedlingen

Underlaget i vår kartläggning av omfattningen av valideringsinsatser för utrikes födda arbetsökande består av registerdata från Arbetsförmedlingen. Den validering som genomförs inom Arbetsförmedlingen har vi delat in i två kategorier; upphandlad validering med stöd av yrkesinriktade branschmodeller och validering som del i Arbetsförmedlingens arbetsmarknadspolitiska verksamhet. Den senare kategorin består av ett urval av insatser som bedöms innehålla någon form av validering (se avsnitt 1.4).

Det har inte varit möjligt att utifrån registeruppgifterna bedöma i vilken utsträckning valideringsinsatser ingår i Arbetsförmedlingens olika insatser och program. Det gör att summan av dessa insatser och Arbetsförmedlingens upphandlade validering sannolikt utgör en överskattning av antalet valideringsinsatser som genomförs inom Arbetsförmedlingen. Andra omständigheter medför risk för att valideringens omfattning underskattas. Vi har beaktat båda dessa förhållanden i vår kartläggning (se bilaga 2).

Slutligen omfattar vårt datamaterial insatser för arbetssökande som påbörjats och avslutats under perioden 2011 till 2012. Vårt urval och våra bearbetningar av materialet medför att uppgifter om valideringen inte är jämförbara mellan dessa år, vilket vi förklarar närmare i bilaga

2. Vi har därför huvudsakligen valt att redovisa uppgifterna för hela tvåårsperioden och inte för de två åren separat.

1.5.3 Dokumentstudier och intervjuer

Det finns, med undantag för effektstudier, åtskilligt material publicerat om validering. Både forskare, myndigheter och utredningar har ägnat valideringsfrågan uppmärksamhet över åren. Vi har genomfört en dokumentstudie över en del av det material om validering som publicerats de senaste 10 åren.

Underlaget till dokumentstudien, som innefattar ett tiotal dokument, har tagits fram efter rekommendationer från externa kontakt- och referenspersoner knutna till projektet samt genom sökningar i offentligt tryck. Dokumenten innefattar allt från forskningsrapporter och forskningsöversikter till utvärderingar av avgränsade projekt och rapporter framtagna av centrala myndigheter och utredningar.

Utifrån dokumenten har vi identifierat ett antal aspekter av valideringsprocessen där problem identifierats eller förslag till förbättringar lagts fram. Dessa aspekter har legat till grund för utformningen av en enkätundersökning med syfte att samla in erfarenheter och synpunkter gällande valideringsprocessen (se nedan).

Vi har även intervjuat och fört samtal med aktörer inom skilda verksamheter och på olika nivåer. Dessa personer har i första hand företrätt centrala myndigheter, däribland Arbetsförmedlingen, Statens skolverk, Myndigheten för yrkeshögskolan och Universitets- och högskolerådet samt även Folkbildningsrådet. Dessutom har vi varit i kontakt med personer på regional och kommunal nivå som har en närmare inblick i den aktiva valideringsverksamheten, däribland personer med ansvar för validering inom den kommunala vuxenutbildningen, på kommunalförbund och regionala kompetensplattformar.

1.5.4 Enkätundersökningar till kommuner, branschmodellägare och myndigheter

Vi har utformat tre enkätundersökningar. Den första har vi ställt till samtliga kommuner för att uppskatta omfattningen av den validering

som genomförts av utrikes föddas kompetens inom den kommunala vuxenutbildningen. Genom kontakter med Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) och Skolverket insåg vi att många kommuner antagligen inte registrerar antalet individer som fått sin kompetens validerad. Därför antog vi att uppgifterna som kommunerna skulle kunna lämna i hög utstäckning skulle grundas på uppskattningar. Av det skälet valde vi att avstå från att fråga efter uppgifter för år 2011, utan endast år 2012. Vi ville med denna avgränsning minska den risk vi såg för att svarsfrekvensen, som hamnade på 61 procent, hade blivit lägre med en mer omfattande enkätundersökning. Vi ställde dock en fråga om hur valideringsinsatserna utvecklats mellan åren 2011 och 2012 för att få en uppfattning om huruvida det finns skäl att anta att uppgifterna skiljer sig väsentligt mellan de två åren.

Den andra enkätundersökningen har vi ställt till tio branschmodellägare varav sju har svarat.² Enkäten skickades per mejl till kontaktpersoner för respektive valideringsmodell och i några fall har vi även haft telefonkontakt. Urvalet, som gjorts av Myndigheten för yrkeshögskolan, speglar både bredden i den validering som genomförs och har inriktats mot yrkesområden där det finns erfarenhet av att tillämpa modellerna. Syftet med enkäten var att undersöka om branschmodellägarna kunde uppskatta omfattningen av valideringsinsatser för utrikes födda eller nyanlända och hur de bedömde behovet av att använda särskilda valideringsmetoder för att bedöma kompetensen hos dessa individer.

Den tredje enkätundersökningen har syftat till att samla in erfarenheter och synpunkter om validering från aktörer som på olika nivåer och i olika roller är aktiva i valideringsverksamheten. Enkäten består av ett antal påstående relaterade till fyra övergripande frågeområden. Påståendena innefattar aspekter av validering som vi med stöd av dokumentstudier (se ovan) bedömt som centrala i arbetet. Respondenterna fick i enkäten ta ställning till och bedöma ett antal påstående utifrån sina egna erfarenheter av validering enligt principen *Mycket viktigt/ Ganska Viktigt/ Mindre viktigt/ Oviktigt* alternativt *Instämmer helt/*

---

² De som svarat är företrädare för byggindustrimodellen, transportmodellen, träindustrimodellen, elinstallationsmodellen, detaljhandelsmodellen, städ- och servicemodellen och explosivämnesmodellen.

Instämmer delvis/ Instämmer i någon mån/ Instämmer inte alls. I enkäten gavs respondenterna även möjlighet att lämna kompletterande synpunkter på respektive frågeområde.

Respondenterna avgränsades till 46 personer med insyn i eller uppdrag med nära anknytning till validering, däribland personer från centrala myndigheter, företrädare för branschriktade valideringsmodeller och nyckelpersoner i kommuner, projektledare från olika samverkansorgan samt personer i utförarledet så som studie- och yrkesvägledare, yrkeslärare och handläggare vid Arbetsförmedlingen. Svar inkom från 40 personer, vilket motsvarar 87 procent av de tillfrågade.

1.6 Samråd och kvalitetssäkring

Enligt regeringsuppdraget ska vi samråda med Arbetsförmedlingen, SKL, Skolverket, Myndigheten för yrkeshögskolan och Universitets- och högskolerådet.

I den inledande fasen av arbetet har vi i valda delar diskuterat lämpliga sätt att genomföra uppdraget på med våra samrådande parter. I samråd med Arbetsförmedlingen har vi skapat en databas över valideringsinsatser, som legat till grund för vår bedömning av valideringens omfattning bland arbetssökande. Skolverket och SKL har kommenterat och lämnat synpunkter på upplägget av och innehållet i den enkät vi ställt till den kommunala vuxenutbildningen för att uppskatta omfattningen av den validering som genomförs i den verksamheten.

Arbetsförmedlingen, Myndigheten för yrkeshögskolan, Skolverket, Universitets- och högskolerådet samt Folkbildningsrådet har fått möjlighet att kontrollera faktauppgifter och lämna synpunkter på ett rapportutkast.

Uppdraget har genomförts av Anna Ekwing, Rebecca Hort (projektledare), Christofer Lundin och Nathalie Nordström (praktikant). En intern referensgrupp har varit knuten till projektgruppen. Eva Nordlund från Skolverket, tidigare ledamot i Valideringsdelegationen, har också fungerat som referensperson.

1.7 Rapportens disposition

Kapitel 2 inleds med en redogörelse för begreppet validering och en beskrivning av aktörernas uppgifter och ansvar i arbetet med validering. Vidare redogör vi för den processbeskrivning Myndigheten för yrkeshögskolan tagit fram för validering av reell kompetens. Vi tar även upp validering av utrikes föddas kompetens.

I kapitel 3 belyser vi omfattningen av den validering som genomförs av utrikes födda och nyanlända arbetssökandes och vuxenstuderandes kompetens.

I kapitel 4 redovisar vi vår kartläggning av de möjligheter och svårigheter som är förknippade med validering av utrikes föddas kompetens.

I kapitel 5 lämnar vi våra slutsatser och förslag om hur valideringsarbetet bör vidareutvecklas och hur ansvaret för detta arbete bör organiseras i framtiden.

2 Statliga insatser för att få till stånd validering

I detta kapitel beskriver vi aktörernas uppgifter och ansvar i arbetet med validering. Vi redogör därefter för den processbeskrivning Myndigheten för yrkeshögskolan tagit fram för validering av reell kompetens. Vi tar också upp användningen av validering av specifikt utrikes föddas kompetens. Inledningsvis redogör vi för begreppen validering och reell kompetens.

2.1 Vad är validering?

Vuxna har ofta erfarenheter och kunskaper som av olika skäl inte finns dokumenterade eller vars värde av andra anledningar kan vara svåra att bekräfta. Med hjälp av validering kan en individ få sådan kompetens verifierad och dokumenterad. Valideringens grundläggande idé är att identifiera och synliggöra en individs kunskaper och kompetenser, oavsett var, hur eller när individen i fråga förvärvat dessa. Den definition av validering som numera anses vedertagen, introducerades i en departementsskrivelse 2003.³ Definitionen lyder: *Validering är en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och ett erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats.*

I Sverige lanserades validering som begrepp av Kunskapslyftskommittén 1996 inför den förestående satsningen på vuxenutbildning. Sedan lanseringen har frågan ägnats allt större uppmärksamhet och varit ämne för flertalet utredningar och försöksprojekt. Under åren 2004–2007 fanns en tillfällig myndighet ledd av en delegation vars uppgift, enligt 1 § förordningen (2003:1096) med instruktion för Valideringsdelegationen, var att i fråga om validering av vuxnas kunskaper och

---

³ Ds 2003:23 *Validering m.m. – fortsatt utveckling av vuxnas lärande*

kompetens främja kvalitet, legitimitet och likvärdighet; bedriva och stödja utvecklingen av metoder och verksamhetsformer; stärka och främja ett regionalt samarbete; informera; samt utforma förslag om vilka åtgärder som kan behöva vidtas för att säkerställa en verksamhet med validering.

Efter att valideringsdelegationen lämnat sin slutrapport saknades ett övergripande myndighetsansvar för validering under några år. År 2009 tilldelades Myndigheten för yrkeshögskolan ett främjande uppdrag inom valideringsområdet. Myndigheten fick ett särskilt uppdrag att initiera och stödja utvecklingen av de nätverk och infrastrukturer som är nödvändiga för att säkerställa att en nationell struktur för validering utvecklas. Uppdraget inkluderade framtagandet av kriterier för validering och riktlinjer för hur kvalitetssäkring och dokumentation av valideringsinsatser ska ske.⁴

2.1.1 Skillnad på formell och reell kompetens

Med kompetens avses oftast kunskaper, erfarenheter och förmåga för att genomföra en viss uppgift. Kompetens står ofta för en vidare innebörd än begreppet kunskap, då kompetens innefattar en förmåga att omsätta kunskap i handling för att utföra olika slags uppgifter i ett visst sammanhang. Det finns i sin tur olika typer av kompetens och olika sätt att klassificera densamma.

En vanlig distinktion är den mellan formell och reell kompetens. Formell kompetens handlar om de formella och erkända kvalifikationer som en individ har, i form av till exempel gymnasiebetyg och yrkeslicenser. Med andra ord dokumenterad kompetens. Den reella kompetensen i sin tur, innefattar vad en individ faktiskt har förmåga att klara av att göra.⁵ I begreppet ryms både yrkeskompetens och det som brukar kallas generell kompetens. Det kan vara social förmåga, förmåga att se strukturer och samband samt förmåga att ta egna initiativ och ansvar.

---

⁴ Regeringsbeslut 2009-12-10, U2009/7143/SV Uppdrag till Myndigheten för yrkeshögskolan om insatser i fråga om validering

⁵ Andersson m fl. (2006) *Validering som sortering – Hur värderas utländsk yrkeskompetens?*

Kompetens är alltid resultatet av någon form av lärandeprocess och alla former av lärande resulterar med andra ord i att en individ utvecklar sin reella kompetens. Formell kompetens förutsätter emellertid någon form av bedömning av individens kompetens som sedan dokumenteras. Genom validering kan alltså en individ få delar av sin reella kompetens bedömd och omvandlad till formell kompetens, med andra ord få sin reella kompetens synliggjord.

2.1.2 Flera syften med validering av reell kompetens

Validering av reell kompetens genomförs inom skilda verksamheter och resultaten av en validering användas i olika syften och sammanhang. Flera branschorganisationer har utvecklat egna modeller för validering i olika yrken. Dessa används bland annat av arbetsgivare för att identifiera och bättre utnyttja kompetensen hos de anställda på ett bättre sätt. De ligger också till grund för de valideringstjänster som upphandlas av Arbetsförmedlingen.

Således fyller validering också en funktion som arbetsmarknadsåtgärd då den har potential att underlätta Arbetsförmedlingens matchning av de arbetssökandes kompetens mot arbetsmarknadens behov. Genom validering kan individens kompetens förtydligas och synliggöras på olika sätt vilket kan förkorta vägen till arbete. För samhället innebär detta i sin tur utökade möjligheter att ta till vara det humankapital som finns i landet, något som är en viktig förutsättning för en hållbar ekonomisk tillväxt.⁶

Inom vuxenutbildningen är syftet med validering att individanpassa studierna på rätt nivå, att bidra till att studietiden inte blir onödigt lång och att öka individens möjligheter på arbetsmarknaden. Genom att utforska individens befintliga kompetens i samband med att en studieplan tas fram kan individen undvika att studera sådant som han eller hon redan kan.

Folkbildningen har ett validerande arbetssätt som syftar till att ta vara på en individs tidigare lärande och enskilda universitet och högskolor samt anordnare av yrkeshögskoleutbildningar har skyldighet respektive

---

⁶ SOU 2007:2 *Från socialbidrag till arbete*

möjlighet att beakta reell kompetens vid behörighetsprövningar och tillgodoräknande.

2.2 Aktörer och ansvarsförhållanden i arbetet med validering

I valideringsprocessen går det att urskilja flertalet aktörer på olika nivåer som har ansvar för och medverkar i arbetet med validering. Genomförandet karaktäriseras av stark decentralisering samtidigt som främjande och stödjande arbete är placerade på nationell nivå. Frågan är dessutom tvärpolitisk och berörs av flera departements ansvarsområden.

2.2.1 Validering berör flera politikområden och myndigheter

Validering hör formellt till Utbildningsdepartementets ansvarsområde och departementets myndigheter svarar för validering på olika sätt. Myndigheten för yrkeshögskolan stödjer och samordnar en nationell struktur för validering. Universitets- och högskolerådet bedömer avslutade utländska utbildningar på såväl gymnasial som eftergymnasial nivå. Skolverket har ett generellt uppdrag att bidra till vuxenutbildningens utveckling genom information och olika former av stödjande insatser till kommuner och skolpersonal. Inom ramen för detta har myndigheten till exempel tagit fram stödmaterial som riktar sig till ansvariga och verksamma som arbetar med validering inom den kommunala vuxenutbildningen.

Samtidigt är validering ett viktigt inslag i verksamheter som lyder under Arbetsmarknadsdepartementet. Arbetsförmedlingen upphandlar valideringsinsatser och vissa arbetsmarknadspolitiska insatser innehåller validerande inslag. Näringsdepartementet ansvarar för regional tillväxtpolitik där validering spelar en roll. Arbetet med de regionala kompetensplattformarna kan till exempel innehålla arbete med validering. Tillväxtverket har för närvarande ett uppdrag att fördela medel

för regional kompetensförsörjning, vilket kan ge regionerna ekonomiskt stöd för att utveckla det regionala arbetet med validering.⁷

Tabellen nedan innefattar de aktörer som medverkar i arbetet med validering samt en övergripande beskrivning av vad respektive aktör gör och ansvarar för. Statskontorets uppdrag rör i första hand den validering av reell kompetens som genomförs inom den kommunala vuxenutbildningen, inom Arbetsförmedlingen och enligt branschriktade modeller, men även andra myndigheter berörs av uppdraget.

För att illustrera den bredd som validering omfattar har vi i detta avsnitt valt att beskriva flera av de verksamheter som omfattar validering, trots att inte alla omfattas av Statskontorets uppdrag.

Tabell 1 Verksamhetsöversikt

FRÄMJANDE, STÖD OCH UTVECKLING

Myndigheten för yrkeshögskolan	Samordnar och stödjer den nationella strukturen för validering. Verkar för att främja samverkan och utveckling på valideringsområdet. Stödjer det arbete som pågår inom EU för att underlätta rörligheten på arbetsmarknaden.
Skolverket	Stödjer huvudmän inom skolväsendet samt samverkar med Myndigheten för yrkeshögskolan och andra berörda myndigheter i frågor som rör validering.
Branschorganisationer	Utvecklar branschspecifika valideringsmodeller i flera olika yrken. Inom vissa branscher utser branschorganisationen valideringsutförare.
Regionala kompetensplattformar	Syftar till att regionalt få till stånd ökad samverkan inom kompetensförsörjning och utbildningsplanering.

---

⁷ Näringsdepartementet. Pressmeddelande 2012-12-20. *Regeringen satsar 60 miljoner kronor på regionala kompetensplattformar*. Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/sb/d/16659/a/206398>. Citerad: 2013-04-15

VALIDERING AV REELL KOMPETENS

Arbetsförmedlingen	Utför och finansierar, delvis genom upphandling, validering inom ramen för myndighetens tjänsteutbud och olika arbetsmarknadspolitiska program.
Kommunerna	Erbjuder och utför validering inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen.
Branschorganisationer	Vissa branschorganisationer utför själva validering.
Utbildningsanordnare och yrkeslärare	Vissa branschorganisationer utser externa aktörer för att utföra validering enligt branschmodell, både privata utbildningsanordnare och enskilda yrkeslärare.
Folkbildningen	Det finns ingen formell struktur för validering som separat aktivitet inom Folkbildningen. Reell kompetens beaktas däremot som en naturlig del av studierna i folkhögskola eller studieförbund.
Universitet och högskolor	Skyldighet att beakta reell kompetens vid behörighetsprövningar och tillgodoräkande.
Anordnare av yrkeshögskoleutbildningar	Möjlighet att beakta reell kompetens vid behörighetsprövningar och tillgodoräkande.

BEDÖMNING AV FORMELL KOMPETENS

Socialstyrelsen/ Jordbruksverket m.fl.	Yrken som är reglerade och som kräver viss utbildning eller examen bedöms av den behöriga myndigheten för yrket.
Universitets- och högskolerådet	Ansvarar för bedömning av utländska utbildningar på gymnasial och eftergymnasial nivå.

2.2.2 Flera aktörer ger stöd och utveckling i valideringsarbetet

Myndigheten för yrkeshögskolan

Enligt 6 § förordningen (2011:1162) med instruktion för Myndigheten för yrkeshögskolan ska myndigheten samordna och stödja en nationell struktur för validering samt i samverkan med berörda myndigheter främja utbildningsväsendets och branschernas medverkan när strategier, metoder och information inom valideringsområdet utvecklas. I sitt arbete med att samordna och stödja en nationell struktur tar myndigheten hänsyn till europeiska principer och riktlinjer på området.

Myndigheten redovisade uppdraget om insatser i fråga om validering före årsskiftet 2010.⁸ En del av uppdraget bestod i att initiera framtagandet av kriterier och riktlinjer för validering av reell kompetens. Kriterierna presenterades i augusti 2010 och delar av det dokument som innefattar dessa kriterier och riktlinjer finns i bilaga 4.⁹

Inom ramen för sitt uppdrag att främja utbildningsväsendets och branschernas medverkan vid utveckling av strategier, metoder och information om validering ska myndigheten också initiera nätverk för samverkan i frågor som rör validering. Myndigheten publicerar också informationsskrifter samt anordnar seminarier, möten och konferenser på området. Dessutom har myndigheten utvecklat och lanserat den webbaserade informationsportalen www.valideringsinfo.se med samlad information om validering för individen.

En annan del av myndighetens uppdrag är att stödja det arbete som pågår inom EU för att underlätta rörligheten på arbetsmarknaden och ta till vara den kompetens som en person utvecklat på olika sätt. Myndigheten för yrkeshögskolan ska vidare vara den nationella samordningspunkten för den europeiska referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande, den som benämns European Qualifications Framework (EQF).

---

⁸ Myndigheten för yrkeshögskolan (2010-12-22) Redovisning av uppdrag om insatser i fråga om validering

⁹ Myndigheten för yrkeshögskolan (2012), Kriterier och riktlinjer för validering av reell kompetens

Statens skolverk

Skolverket har ett generellt uppdrag att bidra till vuxenutbildningens utveckling genom information och olika former av stödjande insatser riktade till bland annat skolhuvudmän, personal och elever inom vuxenutbildningen. I detta uppdrag ingår bland annat att stödja utvecklingen av studie- och yrkesvägledning samt validering. Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2013 ska myndigheten ”samverka med Myndigheten för yrkeshögskolan och andra berörda myndigheter i frågor som rör validering och den europeiska referensramen för kvalifikationer för livslångt lärande, European Qualifications Framework (EQF)”.¹⁰

Den nya skollagen (2010:800), som infördes den 1 juli 2012, medförde krav på att förstärka individualiseringen av vuxenutbildningen. I och med detta kom valideringen att regleras i lag och inte som tidigare i förordning, vilket vi tar upp i avsnitt 2.3.3. Av lagen framgår att den som får sina kunskaper och kompetenser bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade skriftligt.

Ett exempel på det stöd Skolverket erbjuder är det stödmaterial angående validering i vuxenutbildningen som verket för närvarande tar fram och som kommer att finnas tillgängligt under år 2013. Skolverkets engagemang inom Nordiskt nätverk för vuxnas lärande (NVL) är också en del i verkets arbete som rör valideringsfrågor. Skolverket är världorganisation för Sveriges arbete inom NVL och den svenska koordinatören för NVL är dessutom ansvarig för ett nordiskt expertnätverk för validering.

Branschorganisationer

Flera branschorganisationer har utvecklat nationella branschspecifika valideringsmodeller. För närvarande används ungefär 25 branschmodeller i Sverige, vilka tillsammans omfattar cirka 140 yrkesroller. Arbetsförmedlingen har slutit upphandlingsavtal med ett tiotal av dessa modeller.

---

¹⁰ Regeringsbeslut 2012-12-20 *Regleringsbrev för budgetåret 2013 avseende Statens skolverk*

Några branscher utför validering i egen regi och andra har utsett externa utförare. Externa utförare kan vara privata utbildningsanordnare eller enskilda yrkeslärare. I de fall valideringen leder till ett yrkesbevis är det branschernas egna bevis som utgör individens slutdokument på valideringen. Exempel på dessa är certifikat, gesällbrev och licenser.

Byggindustrimodellen, som Byggindustrins Yrkesnämnd (BYN) ansvarar för, är ett exempel på en branschmodell. Validering kan erbjudas en individ som är eller vill bli etablerad inom byggbranschen i Sverige. Individer som saknar erfarenhet i branschen inleder processen med en översiktlig kompetenskartläggning, medan individer som redan är etablerade i branschen blir direkt föremål för en fördjupad kompetenskartläggning. Den fördjupade kompetenskartläggningen omfattar bland annat BYN:s bedömningsportal och valideringsprov på olika språk.

Resultatet av den fördjupade kompetenskartläggningen är ett erkännandeintyg och/eller svenskt yrkesbevis. Det därefter följande momentet, kompetensbedömning för intyg, omfattar både praktiska och teoretiska tester och kan resultera i erkännandeintyg och dokumenterade utländska yrkesbevis eller motsvarighet. Bedömningen kan också leda till kompensationsåtgärder, så som utbildning mot svenskt yrkesbevis. Valideringsmodellen inkluderar också kompetensbedömning för bevis, vilket kan resultera i valideringsintyg och svenska yrkesbevis. Den angivna kostnaden uppgår till mellan 1 000 och 3 000 kronor per dag.¹¹

Det var redan under den tid Valideringsdelegationen arbetade svårt att följa upp och få en heltäckande förteckning över den branschvalidering som utfördes i Sverige. Myndigheten för yrkeshögskolan arbetar med att kvalitetssäkra de uppgifter som finns i den resultatdatabas som myndigheten tillhandahåller. Myndighetens ambition är att Arbetsförmedlingen under år 2013 kommer att registrera alla upphandlade valideringsinsatser enligt branschmodell. Andra anordnare av validering har möjlighet att registrera sina insatser.

---

¹¹ Valideringsinfo, *Validering enligt branschmodell*. Tillgänglig på: <http://www.valideringsinfo.se/> Citerad: 2013-05-13

Regionala kompetensplattformar

De aktörer på regional nivå som ansvarar för det regionala tillväxtarbetet, till exempel Landstingen i Västra Götalands län och Länsstyrelserna i Norrbottens och Stockholms län, har på regeringens uppdrag etablerat regionala kompetensplattformar. Dessa har bland annat i storstadsregionerna en roll i arbetet med validering.

Under perioden 2013-2016 ska 60 miljoner kronor fördelas till insatser som förstärker och vidareutvecklar de regionala kompetensplattformarna. Medlen betalas ut till länen genom ett ansökningsförfarande som administreras av Tillväxtverket. Medlen kan bland annat användas till att utveckla integrations- och jämställdhetsperspektiven i kompetensförsörjningsarbetet. I detta kan ingå att utveckla arbetet med validering.¹²

Som exempel kan nämnas att Västra Götalandsregionen håller på att bygga upp en stödstruktur för validering (Validering Väst) inom ramen för den regionala kompetensplattformen. Bland annat ska en stödstruktur utarbetas för Arbetsförmedlingens och vuxenutbildningens upphandling av utförare och uppföljning av valideringsinsatser under 2013. Därutöver bedrivs ett arbete med att kartlägga och dokumentera valideringsmodeller och utveckla metoder för kvalitetssäkring av validering.¹³ Även inom Region Skåne bedrivs ett arbete med att intensifiera arbetet med en regional valideringsplattform.

2.2.3 Validering av reell kompetens genomförs inom Arbetsförmedlingen och den kommunala vuxenutbildningen

Arbetsförmedlingens arbete med validering

Enligt 6 § Förordning (2007:1030) med instruktion för Arbetsförmedlingen ska myndigheten verka för att effektivt sammanföra dem som

---

¹² Näringsdepartementet. Pressmeddelande 2012-12-20. *Regeringen satsar 60 miljoner kronor på regionala kompetensplattformar*. Tillgänglig på:

<http://www.regeringen.se/sb/d/16659/a/206398> Citerad: 2013-04-15

¹³ Kompetensplattform Västra Götaland. Tillgänglig på:

<http://www.kompetensplattformvg.se/validering-vast-allt-om-validering-pa-ett-stalle/Citerad> 2012-05-01 & Validering Väst, *Validering Väst - en stödstruktur för validering* http://www.meritea.se/om_meritea/ Citerad: 2013-05-01

söker arbete med dem som söker arbetskraft. Arbetsförmedlingen använder validering i olika former, ytterst för att underlätta matchningen mellan de krav arbetsgivare ställer och kompetensen hos de arbetsökande. När arbetsökande saknar betyg eller intyg på sin utbildning eller yrkeserfarenhet kan det vara svårt att bedöma vilka jobb som arbetsökande kan matchas mot. Individen kan då genom valideringsinsatsen få sin reella kompetens bedömd eller så kan kunskapsluckor identifieras och stängas genom kompletterande insatser. Validering har med andra ord potential att underlätta Arbetsförmedlingens matchningsarbete och snabbare få individer i jobb.

Validering inom Arbetsförmedlingen genomförs med stöd av branschriktade valideringsmodeller, insatser som Arbetsförmedlingen upphandlar. Dessutom innehåller delar av Arbetsförmedlingens arbetsmarknadspolitiska verksamhet validerande inslag.

I de nuvarande upphandlingarna har Arbetsförmedlingen använt sig av Valideringsdelegationens definition av validering som en process med fyra delprocesser. Myndigheten för yrkeshögskolan har gått vidare med Valideringsdelegationen arbete och presenterade under hösten 2012 *Kriterier och riktlinjer för validering av reell kompetens*. Det är ännu oklart hur Arbetsförmedlingen kommer att förhålla sig till dessa riktlinjer. Däremot pågår ett arbete inom Arbetsförmedlingen med att se över möjligheterna att använda sig av de riktlinjer Myndigheten för yrkeshögskolan tagit fram.

Enligt instruktionen har Arbetsförmedlingen dessutom ett särskilt ansvar för att nyanlända invandrare erbjuds insatser som främjar effektiv etablering på arbetsmarknaden.

Validering inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen

Målet med valideringen inom den kommunala vuxenutbildningen är, enligt Skolverket, att den enskildes kunskap och kompetens ska bli synliggjord, dokumenterad och erkänd. Syftet är att studierna i högre grad än annars anpassas till rätt nivå för individen, att bidra till att studietiden inte blir onödigt lång och att öka individens möjlighet att få tillträde till arbetsmarknaden. Målsättningen är således att öka möjligheterna att anpassa eller förkorta utbildningen efter individens kompetens vilket också kommer att leda till minskade kostnader för kommu-

nera. Utgångspunkten vid validering inom skolväsendets vuxenutbildning ska vara den enskildes behov och förutsättningar. Denna utgångspunkt gäller för övrigt för hela vuxenutbildningen och inte bara vid validering inom den kommunala vuxenutbildningen.

Valideringen regleras i 4 kap. § 32 skollagen (2010:800). I lagen betonas att en elev i kommunal vuxenutbildning har möjlighet att få sina kunskaper och sin kompetens validerade och skriftligen dokumenterade. Däremot har eleven enligt skollagen ingen rätt till validering och en kommun är heller inte skyldig att erbjuda eller genomföra validering. I 2 kap. §§ 24–25 förordningen om vuxenutbildning (2011:1108) anges på vilket sätt validering kan genomföras. En antagen elev kan ansöka om studiemedel vid validering. I vuxenutbildningsförordningen är också elevernas tillgång till studie- och yrkesvägledning reglerad. Här fastställs att alla vuxenstuderande i samband med utarbetandet av individuella studieplaner ska erbjudas studie- och yrkesvägledning.

Det finns stora skillnader i hur kommunerna organiserar och erbjuder studie- och yrkesvägledning till studerande inom kommunal vuxenutbildning. Det är också kommunernas eget ansvar att organisera vägledningsfunktionen på ett lämpligt sätt. Utredningen om grundläggande vuxenutbildning har nyligen föreslagit att kommunerna borde bli skyldiga att erbjuda studie- och yrkesvägledning till personer som ska påbörja vuxenutbildning på grundläggande nivå och studier inom svenska för invandrare. Frågor som rör validering behandlas också av utredningen. Den anser att den nuvarande statliga satsningen (åren 2013–2016) på fortbildning av studie- och yrkesvägledare bör beakta behoven hos studie- och yrkesvägledare inom vuxenutbildningen, och då särskilt när det gäller kartläggning och validering av tidigare kunskaper och kompetenser.¹⁴

Validering inom ramen för andra utbildningsformer

Inom yrkeshögskoleutbildningarna kan validering användas för att ta fram underlag för beslut om tillträde till utbildningen och för beslut om tillgodoräknande för att anpassa en utbildning för den som är antagen. Ansvaret för att genomföra validering har de enskilda utbildningsanordnarna av yrkeshögskoleutbildning. Myndigheten för yrkeshög-

---

¹⁴ SOU 2013:20 *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå*

skolan känner genom kontakter med enskilda utbildningsanordnare till att det förekommer validering inom yrkeshögskolan. Det tycks variera mellan olika utbildningsinriktningar och utbildningsanordnare om och i vilken omfattning validering genomförs och hur utbildningsanordnarna använder och definierar begreppet.

Folkbildningsrådet har inget formellt statligt uppdrag på valideringsområdet. Enskilda folkhögskolor och studieförbund får själva besluta om och i vilken utsträckning kursdeltagare ska erbjudas möjlighet till validering. Det finns inga formaliserade processer för validering inom folkbildningen, möjligen med undantag för standardiserade test inom språkkurserna. Renodlade valideringsinsatser i bemärkelsen att en individ söker upp folkhögskolor eller studieförbund enbart för att valideras förekommer inte inom ramen för folkbildningsuppdraget. Folkbildningen har däremot en lång tradition av att tillvarata enskilda individers kompetenser och genomsyras, enligt företrädare från Folkbildningsrådet, av ett validerande förhållningssätt i förhållande till tidigare lärande.

2.2.4 Bedömning av formell kompetens

Universitets- och högskolerådet

Enligt 4 § förordning (2012:811) med instruktion för Universitets- och högskolerådet ansvarar myndigheten för bedömning av utländska utbildningar på gymnasial och eftergymnasial nivå.¹⁵ Individen ska ha avslutat sin utbildning för att rådet ska kunna göra en bedömning. Bedömningen resulterar i ett utlåtande som kortfattat anger vilken svensk examen respektive gymnasienivå den utländska utbildningen motsvarar. Rådets ansvar omfattar inte att bedöma fristående kurser inom högre utbildning. Rätt att tillgodoräkna delar av en utbildning, svensk såväl som utländsk, gäller enbart individer som är antagna till en utbildning eller kurs. Respektive universitet och högskola är ansvariga för att genomföra bedömning av utländska utbildningar som inte avslutats.

---

¹⁵ Bedömningen utförs av ENIC-NARIC som är ett internationellt nätverk som ska underlätta rörlighet mellan länder för personer med akademisk utbildning. Universitets- och högskolerådet bedömer även utbildningar på universitets- och högskolenivå men validering av kompetens på denna nivå omfattas inte av Statskontorets uppdrag.

Universitets- och högskolerådet bedömer även utländsk yrkesutbildning, såväl gymnasial som eftergymnasial. Rådet ser denna uppgift som en del av sitt generella uppdrag att bedöma utländska utbildningar. Dock saknar rådet idag en klart uttalad skyldighet att bedöma utländska gymnasiala yrkesutbildningar. Rådet ser emellertid detta som en viktig uppgift och kommer från och med nästa år att börja bedöma dessa. En individ kan ansöka om att få utländsk eftergymnasial yrkesutbildning bedömd och får då ett utlåtande som kan användas vid jobbsökande för att visa vilken utländsk utbildning personen har och vilken svensk yrkeshögskoleexamen den närmast motsvarar. Myndigheten får in ca 1000 ansökningar om året avseende eftergymnasial yrkesutbildning vilket förra året resulterade i ca 550 utlåtanden.

Universitets- och högskolerådet har i år regeringens uppdrag att utreda och belysa behovet av att kunna bedöma utländska examina för personer som saknar dokumentation samt föreslå vilka metoder som skulle kunna användas för bedömning i de fall dokumentation saknas.¹⁶

Myndigheter för reglerade yrken

Det finns yrken som är reglerade genom att det i lag definieras vad som krävs för att få arbeta inom yrket, till exempel en viss examen eller en auktorisation, legitimation eller annat formellt erkännande. Dessa yrken innefattar bland annat vissa vårdyrken där erkännandet administreras av Socialstyrelsen, läraryrket som auktoriseras genom Skolverket och veterinäryrket genom Jordbruksverket.

En individ som vill arbeta inom något av yrkena ska kontakta den behöriga myndigheten och ansöka om rätt att utöva yrket. Behöriga myndigheter bedömer både utländska examina i reglerade yrken och yrkeserfarenhet från reglerade yrken i utlandet. I dessa fall krävs inte sällan kompletteringar i form av kurser, praktik eller liknande innan behörighet i form av legitimation eller liknande kan utfärdas.¹⁷

---

¹⁶ Intervju med företrädare för Universitets- och högskolerådet, 2013-02-20

¹⁷ SOU (2011:11) Långtidsutredningen 2011, Bilaga 4, – *Utrikes födda på den svenska arbetsmarknaden*

2.3 En nationell struktur för validering

Myndigheten för Yrkehögskolan har skapat en grundstruktur och ett förhållningssätt till validering som inblandade aktörer kan samlas kring. Dessa strukturer och förhållningssätt syftar till att ge aktörerna stöd i arbetet med validering. Myndigheten har tagit fram en övergripande processbeskrivning för validering av reell kompetens. Processbeskrivningen bygger på det arbete som presenterades i *Valideringsdelegationens slutrapport – Mot en nationell struktur*, från 2008.

2.3.1 En övergripande processbeskrivning

Utgångspunkten för Myndigheten för yrkehögskolan är att valideringsprocessen måste stödjas av andra processer för att den ska kunna nå avsett syfte. Bland stödprocesserna ingår dels de förutsättningar som möjliggör att validering finns tillgängligt, dels den förvaltning och samordning som krävs för att individen ska få rätt valideringsinsats av rätt utförare. Därutöver omfattar stödprocesserna även orientering och vägledning vilka är avgörande för att resultatet av valideringen ska vara värdefull för individen. Dessa förutsättningar utgör sammantaget ett stöd både innan, under genomförandet av och efter valideringsinsatsen. Stödprocessen ska dessutom omfatta:

- hur genomförandet ska kvalitetssäkras,
- hur en valideringsutförare ska utses och vilken kompetens denna ska ha,
- en beskrivning av tidsåtgång och finansiering av individens deltagande.

För att validering ska fungera i praktiken krävs bland annat att insatser samordnas för validering, vägledning och kompletterande utbildning. Flera aktörer berörs av den samordning som det finns behov av. Hit hör modellägare, Arbetsförmedlingen på lokal nivå, regionala valideringscentra och regionala kompetensplattformar. Myndigheten för yrkehögskolan pekar här på vikten av att det finns en tydlig kontaktpunkt både för individen och för beställaren av validering, exempelvis på ett regionalt valideringscenter.

På individnivå bör, enligt Myndigheten för yrkeshögskolan, alltid vägledning och information om möjligheter och rättigheter föregå valideringen. Vägledning och information anses också vara centrala under hela valideringen. Utifrån delresultat från valideringsprocessen görs ofta ett antal vägval om kompletterande utbildningar eller jobbmatchning. Återkopplingssamtal med individen, beställare och utförare bör enligt Myndigheten för yrkeshögskolan avsluta insatsen. Studie- och yrkesvägledare och handläggare på Arbetsförmedlingen har en viktig roll i att stödja individen under hela denna process.¹⁸

2.3.2 Validering består av kompetenskartläggning och kompetensbedömning

Valideringsprocessen består vanligtvis av kompetenskartläggning och kompetensbedömning. De båda delarna är dock inte alltid tydligt avgränsade utan övergången är ofta flytande och upplägget varierar, bland annat beroende på individens kompetens och syftet med valideringen. Generellt sett kan sägas att kompetenskartläggningen har en utforskande ansats medan kompetensbedömningen är mer kontrollerande. Avsaknaden av tydliga avgränsningar i valideringsprocessen medför att valideringsprocessen med fördel beskrivs ur ett ”outcome-perspektiv” som helt enkelt fokuserar valideringens slutprodukt, det vill säga resultatdokumentationen. En valideringsprocess kan resultera i ett eller flera av nedan beskrivna resultatdokument.¹⁹

- 1) ***Kartlägningsutlåtande samt eventuell rekommendation.*** Ett kartlägningsutlåtande är ett resultat av kompetenskartläggning. Kompetenskartläggningen ska vara strukturerad men kan genomföras på olika sätt, exempelvis genom samtal, intervjuer, granskning av befintliga dokument, självskattningar, teoretiska tester och praktiska demonstrationer. Kartläggningen har i huvudsak en utforskande ansats och det dokument som kartläggningen resulterar i ska fungera som ett underlag inför kommande beslut/vägval. Det kan till exempel handla om jobbmatchning eller utbildningsval.

---

¹⁸ Myndigheten för yrkeshögskolan (2012), *Kriterier och riktlinjer för validering av reell kompetens*

¹⁹ Ibid.

- 2) **Kompetensintyg samt eventuellt kompletteringsutlåtande.** Ett kompetensintyg ska vara en opartisk bekräftelse på individens kompetens. Här utgör underlag från kompetenskartläggningen grunden för kompetensbedömningen. Momentet har inslag av både en utforskande och en kontrollerande ansats, och avstämning ska göras mot erkända kompetenskrav. Det är vad individen kan som ska intygas, och eventuella kunskapsluckor i förhållande till valideringssyftet ska dokumenteras i ett kompletteringsutlåtande. För att bedömning ska få legitimitet fördras att valideringsutföraren har mandat att utföra validering. Kompetensen hos utföraren kan exempelvis vara lärarbehörighet eller utsedd yrkesbedömare i en bransch.
- 3) **Kompetensbevis.** När kompetenskraven för en hel kvalifikation är uppfyllda och erkända kan kompetensbevis utfärdas. Bevisen kan utfärdas i form av yrkesbevis, certifiering eller betyg i de fall valideringen genomförs inom formell utbildning. Perspektivet är kontrollerande och bedömningen ska göras mot erkända kompetenskrav genom exempelvis teoretiska och praktiska prov.

2.4 Validering av utrikes föddas kompetens

Vem som helst som saknar dokumentation på sin kompetens och anser sig vara i behov av att tydliggöra och få sin kompetens värderad kan tänkas vara betjänt av validering. Ofta benämns validering emellertid som en möjlighet för personer som har svårt att komma in på arbetsmarknaden. I Sverige har validering ofta genomförts i integrationssyfte för att underlätta nyanlända och utrikes föddas inträde på arbetsmarknaden.

2.4.1 Flera valideringsprojekt för målgruppen utrikes födda och nyanlända har tidigare genomförts

Att bedöma kompetens som härstammar från informella och icke-formella sammanhang är en utmaning. När kunskaper och kompetens dessutom förvärvats i ett annat land och en annan kulturell miljö försvåras bedömningen ytterligare. I Sverige finns emellertid en hel del erfarenhet av att validera utländsk kompetens. En stor del av den verk-

samhet som bedrivits har genomförts i projektform, ofta i samverkan mellan kommuner, branschorganisationer och Arbetsförmedlingen.²⁰

Två pilotprojekt beträffande validering som beslutats av regeringen har genomförts för gruppen utrikes födda. Det första var det regeringsuppdrag som ålades Valideringsdelegationen 2007 och som innebar att myndigheten skulle initiera och leda en pilotverksamhet avseende validering av upp till 1 000 personers utländska kompetens. Pilotverksamheten skulle bygga på branschriktade valideringsmodeller och fyra regioner ingick i projektet: Jämtlands län, Västra Götalands län, Stockholms kommun samt Malmö kommun.²¹ Det andra projektet riktade sig till samma målgrupp och fokuserade också på validering genom branschriktade modeller. Projektet kallades VINN-projektet och drevs av Myndigheten för yrkeshögskolan på uppdrag från Utbildningsdepartementet. Myndigheten hade under perioden ett operativt ansvar för valideringsverksamheten och skulle fungera som en länk mellan Arbetsförmedlingens handläggare och branschernas representanter och utförare.²²

Utöver dessa projekt har flera valideringsprojekt bedrivits för gruppen utrikes födda, varav flera har finansierats genom den europeiska socialfonden. Genom dessa projekt och även lokalt och regionalt initierade projekt har erfarenhet byggts upp vad gäller möjligheter och utmaningar att validera utländsk kompetens.

2.4.2 Arbetsförmedlingen ansvarar för etableringen av vissa nyanlända

Arbetsförmedlingen har med den reform som genomfördes 2010 en central roll för att nyanlända till Sverige ska etableras i arbets- och samhällslivet. Reformen innebar att staten den 1 december 2010 övertog det samlade ansvaret från kommunerna för introduktionen av vissa nyanlända invandrare. Det övergripande målet med reformen är att

---

²⁰ Myndigheten för yrkeshögskolan (2012), *Hur vidareutveckla den nationella strukturen för validering?*

²¹ Valideringsdelegationen (2008) *Valideringsdelegationens slutrapport – Mot en nationell struktur*

²² Diedrich Andreas (2011) *Uppföljning av VINN-projektet – Slutrapport*, Handelshögskolan Göteborgs Universitet

underlätta och påskynda nyanlända invandrades etablering i arbets- och samhällslivet.

Enligt lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare ska Arbetsförmedlingen upprätta en individuell plan, en så kallad etableringsplan, med insatser för att underlätta och påskynda den nyanländes etablering. Arbetsförmedlingen ska utforma planen tillsammans med den nyanlände och i samverkan med berörda kommuner, myndigheter, företag och organisationer. Planen ska minst innehålla utbildning i svenska för invandrare eller motsvarande, samhällsorientering och aktiviteter för att påskynda den nyanländes etablering i arbetslivet. Det är främst inom ramen för det sistnämnda som validering kan komma att bli aktuellt.

En individ har rätt att få en etableringsplan upprättad inom sitt första år i Sverige och att planen sträcker sig högst 24 månader fram i tiden. Lagen gäller en nyanländ som har fyllt 20 men inte 65 år och som har beviljats uppehållstillstånd.²³ Hos Arbetsförmedlingen betraktas en individ som nyanländ de första tre åren i Sverige. Med gruppen nyanlända avses personer som är födda utanför Norden, EU och EES och som har haft uppehållstillstånd i högst 36 månader. Således innefattar inte gruppen alla personer som nyligen kommit till Sverige.

Förordningen (2010:409) om etableringssamtal och etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare ger följande ramar för när etableringsplan ska upprättas. Arbetsförmedlingen ska upprätta en etableringsplan senast två månader efter att personen erhållit uppehållstillstånd eller från dagen för inresan i landet eller från dagen för det första etableringssamtalet, för den som har uppehållstillstånd vid inresa. Arbetsförmedlingen ska också genomföra etableringssamtal snarast möjligt efter det att personen har beviljats uppehållstillstånd.

2.5 Sammanfattande iakttagelser

- Definitionen av validering är bred och lämnar utrymme för tolkning och anpassning till de verksamheter inom vilka validering bedrivs. Det övergripande syftet med all validering av reell kompetens

---

²³ För en beskrivning av målgruppen för etableringsreformen se lagen (2012:1000) om ändring i lagen (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

tens är att identifiera och synliggöra en individs kunskaper och erfarenheter. Resultatet av validering används däremot med olika syften. Inom utbildningsväsendet för att förkorta och individanpassa utbildning, inom branscherna för att tillgodose arbetsmarknaden med rätt kompetens och av Arbetsförmedlingen för att underlätta matchning på arbetsmarknaden.

- Validering omfattas av flera politikområden och är tvärpolitisk till sin karaktär. Flera myndigheter är involverade i arbetet med validering. Såväl Myndigheten för yrkeshögskolan och Skolverket har främjande och stödjande uppgifter. Arbetsförmedlingen har ett operativt ansvar för validering och svarar dessutom för att nyanlända får det stöd de har behov av för att kunna etablera sig i samhälls- och arbetslivet. I detta uppdrag kan validering ingå.
- Validering utförs i en process vars utformning och innehåll bestäms av den verksamhet individen valideras inom, det yrke eller ämne individen valideras mot samt av bredden och djupet av individens kompetens. Samverkan mellan aktörer och vägledande insatser är centrala för att få till stånd en väl fungerande process för validering.

3 Valideringens omfattning

I detta kapitel belyser vi omfattningen av den validering som genomförs av utrikes födda arbetssökandes och vuxenstuderandes kompetens. Uppgifterna som belyser valideringen av arbetssökandes kompetens är hämtade från Arbetsförmedlingens registerdata. Redovisningen av valideringen av de vuxenstuderandes kompetens bygger i hög utsträckning på kommunernas uppskattningar.

3.1 Validering inom Arbetsförmedlingen

Inledningsvis redovisar vi den validering som Arbetsförmedlingen upphandlar och som i huvudsak utförs med stöd av branschriktade modeller. Därefter redovisar vi andra valideringsinsatser som Arbetsförmedlingen svarar för inom ramen för den arbetsmarknadspolitiska verksamheten.

3.1.1 Arbetsförmedlingens upphandlade validering

Arbetsförmedlingen upphandlar validering där den arbetssökande får sin kompetens bedömd inom ett specifikt yrke av en extern aktör. Upphandlingen utgår i första hand från de yrkesområden där det råder brist på arbetskraft, men myndigheten väger även in yrkesområden inom vilka många arbetssökande har kompetens. Inom yrkesområden där det har upprättats branschmodeller för validering upphandlas valideringsinsatser med stöd av dessa. Inom yrkesområden som saknar branschmodeller upphandlas istället validering som utgår från ämnesplanerna i gymnasieskolans program, vilket exempelvis är fallet inom vård- och omsorg. Intyg eller bevis ska utfärdas om inte insatsen avbryts eller individen saknar de aktuella kunskaperna som krävs för att erhålla dessa. För att eventuella kompetensluckor inte ska bli ett hinder för arbetssökande förespråkar branschmodellerna två separata utlåtanden.

Av det ena utlåtandet ska det framgå vad personen innehar för kompetens och av det andra vad som vid behov bör kompletteras.

Arbetsförmedlingen upphandlar sina valideringstjänster centralt enligt lagen om offentlig upphandling (LOU). Leverantören har möjlighet att lämna anbud för hela landet eller för ett begränsat område. Enligt uppgifter från Arbetsförmedlingen väljer aktörerna ofta att lämna anbud i hela landet. Upphandlingsförfarandet har medfört att det är ett fåtal aktörer som har hand om nästan all upphandlad validering. Enligt det datamaterial som Statskontoret inhämtat från Arbetsförmedlingen står åtta aktörer som anordnare för över 80 procent av alla upphandlade valideringsinsatser som påbörjats och avslutats under perioden 2011–2012. Resterande valideringar har utförts av 17 andra aktörer.

De branschmodeller som Arbetsförmedlingen upphandlar riktar sig inte specifikt till utrikes födda, utan omfattar samtliga arbetssökande. Däremot finns möjlighet att använda tolk då valideringen genomförs. I de fall arbetssökande behöver validera sina kunskaper inom yrkesområden där Arbetsförmedlingen inte har upphandlat någon branschmodell har myndigheten möjlighet att direktupphandla validering av en enskild aktör. Detta förekommer dock i mycket begränsad omfattning, vilket enligt Arbetsförmedlingen beror på bestämmelser i LOU.²⁴

Arbetsförmedlingen har slutit upphandlingsavtal som omfattar ett tiotal av de 25 branschriktade valideringsmodeller som för närvarande används. Vissa av modellerna avser smalare och andra bredare yrkesområden. Exempelvis har myndigheten upphandlat branschmodeller för områdena svets, CNC och gjuteri. De kan sorteras under området industriyrken, för vilket det också finns ett eget avtal. På senare tid har Arbetsförmedlingen slutit ett avtal inom bageriområdet och arbete pågår för att kunna sluta avtal inom ytterligare områden, så som fastighet och IT.

I den följande kartläggningen framgår bland annat omfattningen på Arbetsförmedlingens upphandlade validering samt inom vilka områden den har ägt rum under perioden 2011–2012.

---

²⁴ Enligt uppgift från Arbetsförmedlingen måste kostnaden för all validering inom ett visst område över hela Sverige rymmas inom ett maxbelopp, oavsett om det handlar om samma eller olika utförare av valideringen.

Omfattning, yrkesområden och könsfördelning

Vår kartläggning inleds med uppgifter om den upphandlade valideringens omfattning och könsfördelning mellan olika yrkesområden. Därefter redovisar vi individernas utbildningsbakgrund och födelse-region. Avslutningsvis presenteras uppgifter om upphandlad validering för nyanlända inom etableringsuppdraget.

Tabell 2 Påbörjade och avslutade upphandlade valideringsinsatser för utrikes födda arbetssökande 2011–2012, per år och yrkesområde. Könsfördelning (procent) per yrkesområde.

Yrkesområde	2011	2012	Totalt, 2011–2012		
			Kvinnor	Män	Totalt
Bygg- och anläggning	147	195	0 %	100 %	342
Yrkesförare/Bussförare	268	70	7 %	93 %	338
Vård- och omsorg	133	139	80 %	20 %	272
Restaurang- och storhushåll	20	181	60 %	40 %	201
Industriyrken	86	78	5 %	95 %	164
Elektriker, Installationsel	19	50	0 %	100 %	69
Målare	0	19	5 %	95 %	19
Svets	0	12	0 %	100 %	12
Maskin- och kranförare	0	1	0 %	100 %	1
Totalt	673	745	26 %	74 %	1 418

Kommentar: Årtalen 2011 respektive 2012 avser insatsernas startdatum.

Av tabell 2 framgår att 1 418 utrikes födda arbetssökande påbörjade och avslutade en upphandlad valideringsinsats under perioden 2011–2012. Vidare framgår att det förekom något fler upphandlade valideringar av utrikes födda arbetssökandes kompetens 2012 än 2011.²⁵ De yrkesområden där flest valideringar förekom var bygg- och anläggning, yrkesförare/bussförare, vård- och omsorg samt restaurang- och storhushåll.

Inom vård- och omsorgsområdet validerades betydligt fler kvinnor än män (80 procent var kvinnor). Kvinnor utgjorde en majoritet även inom restaurang- och storhushåll (60 procent). Övriga områden omfattade betydligt fler män än kvinnor. Med andra ord framträder tydliga skillnader mellan könen när det gäller de yrkesområden inom vilka

²⁵ Upphandlade valideringar som påbörjades 2012 och som fortsatte under 2013 är dessutom inte inkluderade i redovisningen.

individerna fått sin kompetens validerad. Vidare omfattade en dryg fjärdedel av de sammantagna insatserna kvinnor (26 procent), vilket kan sättas i relation till att könsfördelningen bland de utrikes födda arbetssökande var jämn dessa år.²⁶

Övriga uppgifter om de berörda individerna

Tabell 3 Utrikes födda arbetssökande som påbörjat och avslutat en upphandlad valideringsinsats under 2011–2012. Uppdelning på födelseregion för nyanlända inom och utom etableringsuppdraget samt övriga utrikes födda.

Födelseregion	Nyanlända inom etableringsuppdraget	Nyanlända utom etableringsuppdraget	Övriga utrikes födda	Totalt
Asien	28	77	426	531
Europa utom EU25 och Norden	0	41	249	290
Afrika	16	61	157	234
EU25 utom Norden	0	0	193	193
Sydamerika	0	12	73	85
Norden utom Sverige	0	0	51	51
Övrig	0	7	27	34
Totalt	44	198	1 176	1 418

Kommentar: EU25 omfattar de 25 länder som var medlemsstater i EU mellan 2004 och 2007. Kategorin övrigt omfattar i huvudsak personer från Nordamerika. I denna kategori ingår också personer med okänd födelseregion. Gruppen övriga utrikes födda omfattar utrikes födda individer som inte kategoriseras som nyanlända inom eller utom etableringsuppdraget.

Av tabell 3 kan utläsas att var tredje utrikes född arbetssökande som omfattats av upphandlad validering under de två senaste åren härstammar från Asien (37 procent) och ungefär lika många (38 procent) från ett annat europeiskt land än Sverige. Resterande personer härstammar främst från Afrika (17 procent).

²⁶ Av de totalt 338 608 utrikes födda som var inskrivna vid Arbetsförmedlingen 2011 var 169 558 kvinnor (50 procent). År 2012 var antalet utrikes födda 355 288 individer, varav 178 357 var kvinnor (också 50 procent). Uppgifterna är hämtade från Arbetsförmedlingen.

Vidare kan utläsas av tabellen att 242 personer (17 procent) var nyanlända vid insatsens startdatum. Merparten av insatserna (83 procent) omfattade således övriga utrikes födda, det vill säga personer som inte längre enligt Arbetsförmedlingens definition betraktas som nyanlända. Antalet nyanlända inom etableringsuppdraget, som behandlas lite längre ner, uppgick till 44 individer (3 procent). Såväl andelen nyanlända totalt som andelen nyanlända inom etableringsuppdraget som omfattats av Arbetsförmedlingens upphandlade validering står i god proportion till gruppernas andelar av totalen utrikes födda som var inskrivna vid Arbetsförmedlingen under tidsperioden.²⁷ Med andra ord är dessa grupper vare sig under- eller överrepresenterade bland de utrikes födda arbetssökande som omfattats av den upphandlade valideringen.

Antalet nyanlända som påbörjade en upphandlad validering genom Arbetsförmedlingen under 2011 kan också sättas i relation till den totala populationen nyanlända som var inskrivna vid myndigheten samma år.²⁸ Av de totalt 673 upphandlade valideringar som enligt tabell 2 inleddes 2011 omfattade 108 valideringar nyanlända invandrare. Dessa personer motsvarar cirka 0,2 procent av de totalt 61 909 nyanlända arbetssökande under året. Andelen var den samma (0,2 procent) för nyanlända såväl inom som utom etableringsuppdraget.²⁹ Vad gäller antalet och andelen nyanlända inom etableringsuppdraget som omfattats av upphandlad validering bör dock påpekas att uppdraget startade i december 2010 och att individerna därmed befann sig i början av sin etableringsplan under 2011 (se avsnitt 2.4.2). Även om antalet ökade 2012 påbörjade och avslutade emellertid färre än 50 personer inom denna kategori en upphandlad validering under perioden 2011–2012.

---

²⁷ Enligt uppgifter från Arbetsförmedlingen uppgick andelen nyanlända till 18 procent av det totala antalet unika utrikes födda individer som var inskrivna vid Arbetsförmedlingen såväl 2011 (61 909/338 608) som 2012 (65 451/355 288), medan motsvarande andel för nyanlända inom etableringsuppdraget ökade från 2 procent 2011 (8 227/338 608) till 5 procent 2012 (17 962/355 288).

²⁸ Anledningen till att jämförelsen enbart sker för 2011 och inte för 2012 är att vi, till följd av underlagets urval och bearbetningar, har säkrare uppgifter hur många individer som påbörjade en upphandlad validering under 2011. Se bilaga 2.

²⁹ Bland nyanlända inom etableringsuppdraget fanns 13 validerade och 8 227 inskrivna och utom etableringsuppdraget fanns 95 validerade och 53 682 inskrivna.

Vad gäller individernas utbildningsbakgrund hade en dryg tredjedel (34 procent) av de utrikes födda en utbildning motsvarande grundskolenivå, en högre andel (44 procent) gymnasienivå och en lägre andel (22 procent) eftergymnasial nivå. Överlag råder relativt små skillnader mellan de nyanlända inom och utom etableringsuppdraget samt övriga utrikes födda i detta avseende. För gruppen nyanlända inom etableringsuppdraget var andelen grundskoleutbildade något högre än för genomsnittet (36 procent), andelen gymnasieutbildade något lägre (41 procent) och andelen eftergymnasialt utbildade marginellt högre (23 procent). De nyanlända utom etableringsuppdraget omfattade istället en lägre andel grundskoleutbildade (30 procent), en marginellt lägre andel gymnasieutbildade (43 procent) och en högre andel med eftergymnasial utbildningsnivå (27 procent). För gruppen övriga utrikes födda individer var utbildningsnivån nästan identisk med den sammantagna gruppens, vilket är naturligt eftersom en klar majoritet av det totala antalet utrikes födda som omfattats av upphandlad validering är kategoriserade som övriga utrikes födda.

Leder den upphandlade valideringen till arbete?

Ett sätt att följa upp vilka resultat som uppnås med validering är att mäta i vilken utsträckning individer som fått sin kompetens validerad också får ett arbete efter genomförd validering. Av samtliga arbetsökande (inrikes och utrikes födda) som avslutat en upphandlad validering under 2011 befann sig 19 procent i arbete 90 dagar efter avslut och för 2012 var motsvarande andel 30 procent.³⁰ Inom gruppen nyanlända (inom och utom etableringsuppdraget) var 15 procent i arbete 90 dagar efter avslut under 2011 och 21 procent under 2012. Med andra ord har de upphandlade valideringarna i lägre utsträckning följts av anställningar bland nyanlända än bland samtliga arbetssökande. Uppgifterna tyder dock på att validering kan ha en positiv betydelse för möjligheten att få en anställning även för nyanlända invandrare. För att kunna slå fast valideringens betydelse för individernas arbetsmarknadsstatus krävs dock djupare analyser.³¹

---

³⁰ Mätperioden sträcker sig t.o.m. oktober 2012. Begreppet ”i arbete” omfattar utfällskategorierna avaktualisering till arbete, nystartsjobb samt arbete med och utan stöd.

³¹ Det finns många faktorer utöver deltagande i olika insatser som kan påverka en individs ställning på arbetsmarknaden vid ett givet tillfälle.

Utfallet varierar inte bara över tid utan också mellan olika branscher. Bland de nyanlända befann sig till exempel inga individer i arbete inom områdena elektriker/installationsel, yrkesförare/bussförare samt restaurang- och storhushåll 90 dagar efter avslutad validering 2011 (totalt 17 berörda individer). Samtidigt var 38 procent i arbete efter validering inom området elektriker/installationsel år 2012 (5 av 16 individer).

Upphandlad validering för nyanlända inom etableringsuppdraget

De 44 personer inom etableringsuppdraget som enligt redovisningen ovan påbörjade och avslutade en upphandlad validering under perioden 2011–2012 inledde i genomsnitt sina valideringsinsatser cirka nio månader efter sitt första etableringssamtal vid Arbetsförmedlingen eller från det datum då individen fått en upprättad etableringsplan.³² Mediantiden var ungefär lika lång.³³ Variationen är dock stor och en analys av ledtiderna med utgångspunkt från dessa uppgifter har begränsat värde.³⁴ Dessa uppgifter visar emellertid att de två tidigast inledda valideringarna påbörjades cirka 50 dagar efter första etableringssamtalet eller beslut om etableringsplan och den senast inledda valideringen efter 626 dagar. Sex av valideringstillfällena startade inom 100 dagar och knappt två tredjedelar (28 fall) inleddes inom 300 dagar.

Vad gäller längden på de upphandlade valideringarna innehåller Statskontorets redovisning en viss underskattning.³⁵ Med detta sagt visar våra uppgifter att valideringsperioden var i genomsnitt fem dagar och hade en mediantid på två dagar. Åtta av valideringarna (knappt var femte) avslutades redan samma dag som de påbörjades. Totalt 31 vali-

---

³² Mätningen utgår från det första av dessa datum, vilket är den uppgift vi har tillgång till i vårt analysunderlag. Enligt Arbetsförmedlingen bör dock inte de två datumuppgifterna betraktas som likvärdiga i en analys av ledtider.

³³ Mediantiden är enligt Arbetsförmedlingen en bättre uppgift än genomsnittstiden eftersom den sistnämnda påverkas mer av exempelvis mellanliggande föräldraledighet för de berörda individerna.

³⁴ En djupare analys bör bland annat beakta mellanliggande föräldraledighet.

³⁵ För fyra av de 44 individerna förlängdes den ursprungligt beslutade valideringsperioden och det är dessa förlängningsperioder som motsvarar kartläggningens underskattning.

deringar (70 procent) avslutades inom fyra dagar. Den längsta valideringsinsatsen varade 25 dagar.

Nästan samtliga valideringar fullföljdes som planerat medan endast två avbröts. En fullföljd validering kan ha olika slutprodukter. Det saknas emellertid översiktliga registeruppgifter om huruvida individerna erhöll dokumentation efter avslutad validering, till exempel i form av ett kompetensintyg med eller utan ett kompletteringsutlåtande eller ett kompetensbevis.

3.1.2 Arbetsförmedlingens övriga valideringsinsatser

Utöver den ovan redovisade branschriktade valideringen finns flera inslag av validering i Arbetsförmedlingens övriga verksamhet, så som kartläggning och bedömning av arbetssökandes kompetens. Totalt sex insatser har av Statskontoret och Arbetsförmedlingen bedömts kunna motsvara eller i någon mån inkludera validering. Här följer en kortfattad beskrivning av respektive insats som tar fasta på de inslag som kan betraktas som validering. Det bör dock noteras att insatserna i olika utsträckning också har eller kan ha andra syften och innehåll än validering.³⁶

Validering som aktivitet inom ramen för en etableringsplan är som namnet antyder en möjlig aktivitet för nyanlända inom etableringsuppdraget. Denna validering är vare sig upphandlad eller tillhandahållen av Arbetsförmedlingen, utan utförs av utomstående aktörer. De nyanlända kan exempelvis delta i aktiviteten inom den kommunala vuxenutbildningen, vid sidan av bland annat sfi-kurser. För att insatsen ska registreras som validering i etableringsplanen krävs att dokumentation i form av intyg eller bevis utfärdas.

Yrkeskompetensbedömning är en av Arbetsförmedlingens fyra former av praktikinsatser, även om den i huvudsak bör betraktas som en insats för bedömning snarare än arbetspraktik.³⁷ Praktikperioder innebär

---

³⁶ Beskrivningarna baseras på information från Arbetsförmedlingen, i faktablad, på myndighetens webbplats samt muntlig och skriftlig information till Statskontoret.

³⁷ De övriga praktikinsatserna är arbetspraktik, praktisk kompetensutveckling och prova på plats.

generellt att den arbetssökande får prova på att arbeta på en arbetsplats för att få yrkesorientering, yrkespraktik, arbetslivserfarenhet, för att behålla och stärka sin kompetens eller som förberedelse inför start av näringsverksamhet. Valideringsdelegationen medverkade vid yrkeskompetensbedömningens utformning. Insatsen ska utgå från en kartläggning av individernas bakgrund, erfarenheter och önskemål. Syftet är att den arbetssökande i ett tidigt skede av sin etablering ska kunna visa upp sina kunskaper och få dem bedömda. Den anordnande arbetsgivaren ska, i de fall den arbetssökande inte anställs, utfärda ett intyg i vilket det kan intygas att deltagaren har god kompetens i de arbetsmoment som bestämts av Arbetsförmedlingen. Bedömningen kan användas då individen söker arbete och som underlag i Arbetsförmedlingens upprättande av individuella handlingsplaner. Yrkeskompetensbedömning kan ske separat eller ingå i en prova på plats (se nedan). Insatsen kan pågå mellan en dag och tre veckor.

Prova på platser är liksom yrkeskompetensbedömning en av Arbetsförmedlingens praktikinsatser och syftar till att erbjuda den arbetssökande en tidig kontakt med svenskt arbetsliv inom områden som överensstämmer med individernas utbildning och erfarenheter. Personen ska ges möjlighet att visa upp sina kunskaper hos en arbetsgivare, som därefter kan komma att anställa personen. Arbetsgivaren ska innan praktikperioden inleds ha åtagit sig att utfärda ett intyg om praktiken om den arbetssökande inte anställs hos arbetsgivaren efter avslutad praktik. För prova på platser inriktas dock intyget på att beskriva de nya erfarenheter som individen har erhållit under prova på platsen snarare än att bedöma individens tidigare kompetens. Insatsen kan pågå i upp till tre månader och i vissa fall inkludera en yrkeskompetensbedömning.

Nivåtest är en av flera olika insatser under samlingsnamnet förberedande utbildning inom Arbetsförmedlingen. Nivåtestet kan ha olika syften men ska oftast resultera i ett underlag för att ta fram en individuell utbildningsplan. Testet används för att utbildningen ska kunna anpassas efter individens förkunskaper.

Meritportfölj är en annan insats inom ramen för förberedande utbildning. Inom denna insats kartlägger en extern leverantör individens arbetslivserfarenhet och tidigare utbildning. Insatsen innehåller åtta

moduler varav vissa utgör validering. De individer som tar del av meritportföljen behöver dock inte genomgå alla åtta moduler och det saknas registeruppgifter över vilka moduler enskilda individer tagit del av. Arbetsförmedlingen beslutar om meritportföljens innehåll i dialog med den arbetssökande och utifrån arbetsmarknadspolitiska bedömningar rörande respektive individ. Validering som genomförs inom meritportföljen ska genomföras i enlighet med den modell som Valideringsdelegationen tog fram.

Yrkesorientering innehåller enbart kompetenskartläggning, vilken ska vara av fördjupad karaktär. Ibland ingår även en mer översiktlig kartläggning om inte en sådan har gjorts tidigare för den berörda individen. Med andra ord omfattas inga bedömningar av individens kompetens som kan dokumenteras i form av intyg eller bevis.

Omfattning, yrkesområden och könsfördelning

Redovisningen av Arbetsförmedlingens övriga valideringsinsatser följer i huvudsak samma mönster som redovisningen ovan av myndighetens upphandlade validering. Inledningsvis presenteras dock en översikt över insatsernas omfattning fördelat på de olika valideringsinsatserna.

Tabell 4 Påbörjade och avslutade valideringsinsatser för utrikes födda arbetssökande under 2011–2012, utöver upphandlad validering.

Valideringsinsats	2011	2012	Totalt
Meritportfölj	2 998	5 423	8 421
Nivåtest	1 802	3 865	5 667
Prova på plats	1 767	2 533	4 300
Yrkesorientering	1 792	2 282	4 074
Yrkeskompetensbedömning	345	579	924
Validering som aktivitet i etableringsplan	65	48	113
Totalt	8 769	14 730	23 499

Kommentar: Årtalen avser det år insatserna startade. Tabellen innehåller en bedömd underskattning om cirka 3 000 insatser under perioden. Underskattningen är sannolikt större 2012 än 2011. Vidare kan vissa insatser 2011 vara förlängningar på insatser som inlemts 2010.

Av tabell 4 framgår att minst 23 499 valideringsinsatser påbörjades och avslutades under perioden 2011–2012 för utrikes födda arbetssökande, utöver Arbetsförmedlingens upphandlade validering. Uppgiften är troligen underskattad med omkring 3 000 insatser, vilket utvecklas i bilaga 2.

Av de insatser som ingår i kartläggningen var meritportfölj den mest använda insatsen, en insats som kan men inte behöver innehålla validering. Nivåtest, prova på plats och yrkesorientering hör också till de insatser som hade en relativt hög omfattning båda åren. Antalet påbörjade insatser ökade från 2011 till 2012.³⁸ Detta gäller för alla insatser förutom validering som aktivitet i etableringsplan, vilken dessutom omfattade få individer över hela perioden.

De valideringsinsatser som redovisas i tabell 4 omfattade sammantaget 21 652 utrikes födda arbetssökande. Att antalet individer är färre än antalet insatser förklaras av att vissa individer har tagit del av fler än en valideringsinsats under perioden 2011–2012. Av de 21 652 individerna hade 102 personer omfattats av Arbetsförmedlingens upphandlade validering innan någon annan valideringsinsats under undersökningsperioden. De uppgifter som följer nedan avser de resterande 21 550 individer som således inte redan omfattats av upphandlad validering under perioden. Av de berörda individerna var 61 procent män och 39 procent kvinnor. Andelen kvinnor minskade dessutom från 41 procent av dem som påbörjade sina insatser 2011 till 38 procent 2012. Detta kan jämföras med en jämn könsfördelning bland totalen utrikes födda arbetssökande under samma tidsperiod.³⁹

Statskontorets underlag möjliggör också en redovisning av hur två av insatserna, yrkesorientering och nivåtest, var fördelade på olika yrkesområden.

---

³⁸ Denna utveckling framgår inte bara av de redovisade uppgifterna i tabell 4, utan styrks av att både vårt urval och våra bearbetningar ger en underskattning av antalet påbörjade insatser 2012.

³⁹ Se avsnittet om upphandlad validering ovan.

Tabell 5 Påbörjade och avslutade yrkesorienteringar och nivåtester för utrikes födda arbetssökande under 2011–2012 uppdelat på år och yrkesområde. Könsfördelning (procent) per yrkesområde.

Yrkesområde	2011	2012	Totalt, 2011–2012		
			Kvinnor	Män	Totalt
Transport	807	1693	6 %	94 %	2500
Industri	994	1391	9 %	91 %	2385
Vård	846	725	80 %	20 %	1571
Renhållning	241	281	60 %	40 %	522
Restaurang	251	169	65 %	35 %	420
Bygg	127	184	3 %	97 %	311
Tolk	0	61	56 %	44 %	61
Säkerhet	20	31	10 %	90 %	51
Handel	0	37	62 %	38 %	37
Övrigt	199	915	46 %	54 %	1114
Totalt	3485	5487	31 %	69 %	8972

Kommentar: Årtalen avser det år insatserna startade. Tabellen omfattar de yrkesorienteringar och nivåtester som var enskilda individers första påbörjade valideringsinsats under perioden.

Av tabell 5 kan utläsas att drygt hälften av de yrkesorienteringar och nivåtester som påbörjades och avslutades under perioden 2011–2012 för utrikes födda arbetssökande ägde rum inom yrkesområdena transport eller industri (sammantaget 54 procent). Dessa områden var också starkt mansdominerade. Det tredje största yrkesområdet var vård, vilket omfattade nästan hälften av alla insatser rörande utrikes födda kvinnor. Totalt sett omfattade 31 procent av insatserna kvinnor och 69 procent män.

Övriga uppgifter om de berörda individerna

I tabell 6 redovisas fördelningen av de utrikes födda individer som omfattats av Arbetsförmedlingens valideringsinsatser på födelse-region samt på kategorierna nyanlända inom respektive utom etableringsuppdraget och övriga utrikes födda.

Tabell 6 Utrikes födda arbetssökande som påbörjat och avslutat minst en valideringsinsats under 2011–2012, utöver upphandlad validering. Uppdelning på födelseregion för nyanlända inom och utom etableringsuppdraget samt övriga utrikes födda.

Födelseregion	Nyanlända inom etableringsuppdraget	Nyanlända utom etableringsuppdraget	Övriga utrikes födda	Totalt
Asien	3 342	1 858	4 899	10 099
Afrika	3 844	1 668	1 664	7176
Europa utom EU25 och Norden	181	435	1 759	2375
EU25 utom Norden	1	7	733	741
Sydamerika	4	99	392	495
Norden utom Sverige	0	0	397	397
Övrigt	32	77	158	267
Totalt	7 404	4 144	10 002	21 550

Kommentar: EU25 omfattar de 25 länder som var medlemsstater i EU mellan 2004 och 2007. Kategorin övrigt omfattar i huvudsak personer från Nordamerika. Här ingår också personer med okänd födelseregion. Gruppen övriga utrikes födda omfattar utrikes födda individer som inte kategoriseras som nyanlända inom eller utom etableringsuppdraget.

Av tabell 6 kan utläsas att de dominerande födelseregionerna bland utrikes födda arbetssökande som omfattats av andra valideringsinsatser än upphandlad validering är Asien (47 procent) och Afrika (33 procent). Vidare kan konstateras att en dryg tredjedel av dessa valideringsinsatser har rört nyanlända inom etableringsuppdraget, att en knapp femtedel har omfattat nyanlända utom etableringsuppdraget och att uppemot hälften av insatserna har omfattat övriga utrikes födda.

De nyanlända arbetsökande som påbörjade andra valideringsinsatser än upphandlad validering under 2011 utgjorde 8 procent av den totala populationen nyanlända som var inskrivna vid myndigheten samma år.⁴⁰ Bland nyanlända inom etableringsuppdraget var motsvarande an-

⁴⁰ Under 2011 var totalt 61 909 nyanlända inskrivna vid Arbetsförmedlingen, varav 4 647 påbörjade en valideringsinsats. Anledningen till att jämförelsen enbart sker för 2011 och inte för 2012 är den samma som i avsnittet om upphandlad validering (se tidigare fotnot).

del betydligt högre, 33 procent, och bland nyanlända utom etableringsuppdraget var andelen endast 4 procent.⁴¹ Det bör i detta sammanhang påpekas att Statskontoret inte har undersökt olika individers behov av och förutsättningar för validering inom detta uppdrag.

Av Statskontorets datamaterial framgår vidare att knappt hälften av de utrikes födda individer som omfattades av valideringsinsatserna hade en utbildning motsvarande grundskolenivå (49 procent), medan en knapp tredjedel hade en utbildning som motsvarar gymnasial nivå (30 procent) och en dryg femtedel hade en utbildning på eftergymnasial nivå (21 procent). Bland de nyanlända inom etableringsuppdraget var andelen grundskoleutbildade klart högre (60 procent), medan såväl andelen gymnasieutbildade som eftergymnasialt utbildade var lägre (22 respektive 18 procent).

Valideringsinsatser inom etableringsuppdraget

Var tionde valideringsinsats för individer inom etableringsuppdraget inleddes inom 10 dagar efter att individerna fått en upprättad etableringsplan eller haft sitt första etableringssamtal på Arbetsförmedlingen.⁴² En fjärdedel av insatserna inleddes inom loppet av en månad och 59 procent inleddes inom 100 dagar. I genomsnitt påbörjades insatserna 126 dagar efter första etableringssamtalet eller beslut om etableringsplan medan mediantiden var 71 dagar.

Den skattning av dessa insatsers längd som Statskontoret skulle kunna presentera framstår dock inte ha något större värde. Detta beror dels på metodologiska problem⁴³, dels på andra orsaker. De olika insatserna är i sig utformade så att de kan ha mycket varierande längd. Vi kan heller inte särskilja den faktiska mängden och längden på valideringsinslagen i dessa insatser.

---

⁴¹ Bland nyanlända inom etableringsuppdraget påbörjade 2 749 av 8 227 inskrivna individer en valideringsinsats och motsvarande antal utom etableringsuppdraget var 1 898 av 53 682 individer.

⁴² Mätningen utgår från det första av dessa datum, vilket är den uppgift vi har tillgång till i vårt analysunderlag. Enligt Arbetsförmedlingen bör dock inte de två datumuppgifterna betraktas som likvärdiga i en analys av ledtider.

⁴³ Information om förlängda insatser har exkluderats genom Statskontorets bearbetningar av underlaget. Se bilaga 2.

Knappt tre fjärdedelar av insatserna fullföljdes medan en dryg fjärdedel avbröts. Orsakerna till de avbrutna insatserna varierar, men domineras av avbrott i kategorin ”enligt överenskommelse”⁴⁴ (44 procent) samt att individen har anvisats ett annat program inom Arbetsförmedlingen (38 procent). Andra anledningar till avbrotten är att de skett på individens egen begäran (7 procent) och att antingen individen varit förhindrad eller att avbrottet skett av okänd orsak (sammantaget 7 procent). Vidare beror ett mindre antal avbrott på att individen har fått en anställning (3 procent). Slutligen har ett fåtal individer avbrutit sin insats på grund av att de påbörjat en utbildning som inte berättigar aktivitetsstöd, startat egen verksamhet eller övergått till sjukersättning eller aktivitetsersättning (sammantaget knappt 1 procent).

3.2 Validering inom den kommunala vuxenutbildningen

I detta avsnitt presenterar vi till att börja med hur validering genomförs inom den kommunala vuxenutbildning. Därefter redovisas omfattningen av den validering av utrikes föddas kompetens som genomförts inom den kommunala vuxenutbildningen under år 2012. De beskrivande delarna av avsnittet bygger i huvudsak, där inget annat anges, på det vägledningsmaterial för validering inom vuxenutbildningen som Skolverket planerar att publicera under 2013. Omfattningsuppgifterna har Statskontoret samlat in genom en enkät som skickades till kommunerna i mars 2013. Svar inkom från totalt 178 kommuner, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 61 procent.

3.2.1 Formerna för validering

Kommunerna erbjuder validering inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen. Till denna skolform hör kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare. Validering kan genomföras inom alla vuxenutbildningens skolformer och definitionen av validering är gemensam för alla skolformerna. Rektorn ska verka för att valideringen genomförs i enlighet

---

⁴⁴ Överenskommelsen ska enligt Arbetsförmedlingen vanligen ske mellan berörda arbetsförmedlare och arbetssökande. För att utreda orsakerna till dessa avbrott krävs en manuell granskning.

med lag och andra författningar. Vid intervjuer med Statskontoret pekar Skolverket på behovet av att se validering som ett pedagogiskt förhållningssätt och inte som en parallell verksamhet i förhållande andra insatser inom ramen för vuxenutbildningen.

Enligt 2 kap. 6 §, förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning kan validering genomföras inom ramen för en orienteringskurs eller en nationell kurs. Orienteringskurserna ska svara mot sådana behov som inte tillgodoses genom nationella kurser samt innehålla ett eller flera av fyra olika syften. Ett av dessa syften är att ge tillfälle till validering. Enligt uppgift från Skolverket genomförs merparten av den kommunala vuxenutbildningens validering inom ramen för dessa orienteringskurser.⁴⁵ Flera av de större kommunerna erbjuder orienteringskurser med validering inom särskilda yrkesinriktningar, exempelvis inom vård och omsorg, bageri eller plattsättning.

Som alternativ till att validera mot kursplan har kommunerna också möjlighet att upphandla valideringsinsatser av externa utförare.⁴⁶ Kommunerna har denna möjlighet i de fall då kommunerna själva inte har kompetens inom ett område eller på andra sätt kan tillgodose att en individ ges möjlighet till validering. De kontakter vi haft med företrädare för Skolverket och Myndigheten för yrkeshögskolan visar att det finns skilda uppfattningar om hur vanligt det är att kommunerna köper validering av externa utförare.⁴⁷

Skolverket beskriver validering inom vuxenutbildningen som en process som innehåller ett eller flera steg med kartläggande och bedömande inslag. Processen sammanfattas med följande begrepp:

- översiktlig kompetenskartläggning,
- fördjupad kompetenskartläggning,
- kompetensbedömning och
- dokumentation i form av ett intyg.

---

⁴⁵ Samtal med företrädare för Skolverket, 2013-03-06

⁴⁶ Myndigheten för yrkeshögskolan (2010) *Redovisning av uppdrag om insatser i fråga om validering*

⁴⁷ Samtal med företrädare för Myndigheten för yrkeshögskolan och Skolverket, 2013-05-10

Översiktlig kompetenskartläggning är i huvudsak en utforskande kartläggning av individens kunskaper och kompetens. Den kan genomföras till exempel av en studie- och yrkesvägledare och innehålla samtal, egen bedömning via självskattningsverktyg, portfolio och liknande.

Om man väljer att gå vidare med en fördjupad kompetenskartläggning inom ett eller flera yrkes- eller kunskapsområden blir kartläggningen mer specifik. Denna kartläggning kan genomföras av en studie- och yrkesvägledare i samarbete med ämneslärare och/eller yrkeslärare. Om kartläggningen avser yrkesområden är det ofta lämpligt att yrkeskunnig personal från arbetsområdet medverkar. I detta skede kan ämnes- och kursplaner användas. Ämnes- och kursplaners syfte och mål samt i förekommande fall centrala innehåll kan då utgöra utgångspunkt för kartläggningen.

Valideringen ska avslutas med en samlad dokumentation av elevens kunskaper och kompetens. Den som har genomgått en validering inom ramen för en nationell kurs eller en orienteringskurs och vill få sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg ska få ett intyg. Bedömning av individens kompetens utförs av lärare inom vuxenutbildningen med stöd av till exempel betyg, arbetsgivarintyg och referenser.

I den vedertagna definitionen av validering kan prövning ingå som en del i en validering. I förordningen om vuxenutbildning (2011:1108) separeras validering från prövning. Detta skiljer sig från den övergripande definitionen av validering och de riktlinjer som Myndigheten för yrkeshögskolan tagit fram. Enligt myndigheten riskerar detta skapa förvirring gällande begreppet, inte minst hos externa aktörer som genomför valideringsinsatser på uppdrag av så väl Arbetsförmedlingen som den kommunala vuxenutbildningen.⁴⁸

Skilda uppfattningar om vad validering ska omfatta

Beskrivningen ovan över hur validering genomförs inom vuxenutbildningen är alltså hämtad från ett vägledningsmaterial som Skolverket tagit fram för den kommunala vuxenutbildningen. Vägledningsmaterialet är emellertid nytt och har inte kunnat kommuniceras till

---

⁴⁸ Samtal med företrädare från Myndigheten för yrkeshögskolan, 2013-05-03

kommunerna ännu. Det är därför inte sagt att beskrivningen av vad validering är delas av alla Sveriges kommuner.

Ambitionen var att i enkäten använda samma begrepp för validering som används inom vuxenutbildningen. Trots det tyder kommunernas kommentarer på att det finns problem med att tolka innebörden av begreppet validering och att det finns skilda uppfattningar om vad validering bör innefatta. Dessutom har flera respondenter framfört att enkäten har varit svår att svara på, dels på grund av att kommunerna inte för register över de uppgifter som efterfrågas, dels på grund av tolkningen av begreppet validering.

För att undersöka kommunernas syn på vad validering innefattar efterfrågade vi i vår enkät i vilken utstäckning kommunernas validering omfattar kompetenskartläggning, bedömning (ej värdering) av individens kompetens, prövning av individens kompetens mot t.ex. kursplan, och tillgodoräknande av tidigare studier.⁴⁹ Mindre än hälften av de 95 kommuner som besvarat denna fråga har angett att valideringen alltid omfattar de fyra delarna. Vissa kommuner (3,2 % av de tillfrågade) verkar likt skollagen skilja på validering och prövning även i hur de svarar på enkäten, medan merparten menar att validering ofta eller alltid innehåller prövning.

Av kommentarerna framkommer att kommunerna hanterar och tolkar de olika delarna av validering på olika sätt. Exempelvis har en kommun framfört att de inte betraktar kartläggning för nivåplacering i teoretiska kurser som regelrätt validering. En annan kommun har däremot inkluderat inledande kompetenskartläggning som validering. Som jämförelse kan nämnas att i Statskontorets analys av Arbetsförmedlingens insatser (avsnitt 3.1) räknas nivåtester som en form av validerande inslag.

Av detta följer att det finns en osäkerhet i de uppgifter som kommunerna har lämnat när det gäller hur många individer som fått sin kompetens validerad. Dessutom kan vi inte avgöra vilken typ av dokument de valideringsinsatser som genomförts har resulterat i eller om valideringen har resulterat i att utbildningstiden har förkortats för individen.

---

⁴⁹ Dessa begrepp beskrivs i avsnitt 2.2.5

3.2.2 Omfattningen av validering inom kommunal vuxenutbildning

Få kommuner registrerar valideringsinsatser

I nedanstående tabell redovisas kommunernas registrering av validerade individer inom den kommunala vuxenutbildningen under år 2012. Uppgifterna visar att endast en mindre del av kommunerna registrerar antalet individer som fick sin kompetens validerad inom ramen för vuxenutbildningen under 2012.

En stor andel av kommunerna har alltså inga uppgifter om hur många individer som valideras (30 procent). Flera kommuner har även i kommentarer uppgett att de inte heller registrerar uppgifter om de studerandes ursprung. Sammantaget begränsar detta möjligheterna att sammanställa uppgifter om dels det totala antalet individer som valideras, dels antalet utrikes födda och nyanlända som valideras inom kommunernas vuxenutbildning.

Tabell 7 Antal kommuner som registrerat validering inom den kommunala vuxenutbildningen under 2012.

	Har dessa uppgifter	Kan uppskatta uppgifterna	Saknar uppgifter	Har lämnat antalsuppgift
Totala antalet individer	41 (23 %)	83 (46 %)	54 (30 %)	-
Antal utrikes födda	40 (22 %)	74 (41 %)	64 (36 %)	67 (37 %)
Antal utrikes födda kvinnor	38 (21 %)	71 (39 %)	69 (38 %)	60 (33 %)
Antal nyanlända	36 (20 %)	69 (38 %)	73 (41 %)	19 (10 %)

Kommentar: Andelarna är beräknade på totala antalet respondenter (178)

I enkäten efterfrågades hur omfattningen av valideringen av utrikes födda individers kompetens har utvecklats under perioden 2011–2012. En stor del av kommunerna (40 procent) uppgav att antalet validerade var oförändrat mellan de två åren. Lika stor andel har uppgett att de inte vet hur antalet förändrats under perioden. I 13 procent av kommunerna uppgav man att antalet validerade utrikes födda hade ökat mellan 2011 och 2012.

Kommunerna har också möjlighet att, som alternativ till att validera mot kursplan, köpa valideringsinsatser enligt branschmodell av externa utförare (se avsnitt 3.2.1). I Statskontorets enkät ställdes frågan om validering enligt branschmodell förekom för utrikes födda individer i samband med kommunens vuxenutbildning. Hälften av de kommuner som besvarade frågan uppgav att det inte förekom validering enligt branschmodell (49 kommuner) och ytterligare 20 procent av kommunerna känner inte till om det förekommer. Totalt har 27 kommuner uppgett att validering enligt branschmodell förekom i samband med kommunernas vuxenutbildning. Antalet utrikes födda som i dessa kommuner fått sin kompetens validerad på detta sätt uppgår till 76 individer.

Antal valideringsinsatser för utrikes födda och nyanlända

Av tabell 7 ovan framgår att 114 kommuner antingen har uppgifter om eller kan uppskatta hur många utrikes födda individer som validerats under år 2012. Av dessa har 67 kommuner uppgett ett faktiskt antal. Övriga 47 kommuner har alltså valt att inte uppges ett antal, trots att de har svarat att de åtminstone kan uppskatta antalet. Sammantaget har antalet utrikes födda individer som validerats i dessa 67 kommuner uppgått till 1 305 personer. Det är i sammanhanget viktigt att understryka att uppgiften till viss del bygger på kommunernas skattningar av antalet utrikes födda som validerats.

Vidare ställdes i enkäten frågor om hur många av de validerade utrikes födda som var nyanlända och hur många som var kvinnor. Endast 19 kommuner lämnade uppgifter om hur stort antal nyanlända som validerats under 2012. Sammanlagt uppgick antalet validerade nyanlända till 338 individer i dessa kommuner.

Tabell 8   Antal validerade; utrikes födda, kvinnor, nyanlända år 2012.

	Validerade utrikes födda	Validerade utrikes födda kvinnor	Validerade nyanlända
Antal kommuner som lämnat uppgift	67	60	19
Antal individer	1 305	515	338

Kommentar: Uppgifterna innehåller uppgifter som kommunerna uppskattat.

Totalt 60 kommuner har lämnat uppgift om hur många av de validerade utrikes födda som var kvinnor. För att beräkna andelen utrikes födda kvinnor som validerats inom den kommunala vuxenutbildningen (515 individer) har de 7 kommuner som inte lämnat uppgifter om antal kvinnor exkluderas. I de 60 kommuner som kvarstår har totalt 809 utrikes födda individer fått sin kompetens validerad under år 2012. Andelen kvinnor som validerats kan då beräknas till 64 procent.

Andelen kvinnor bland hela gruppen utrikes födda som var inskrivna i kommunal vuxenutbildning uppgick till 65 procent år 2011 (senast tillgängliga uppgift). Vid en sådan jämförelse framstår andelen utrikes födda kvinnor som validerats inom den kommunala vuxenutbildningen vara lika stor som bland hela gruppen utrikes födda.

I enkäten undersöktes även hur vanligt det är att kommunerna, i de fall validering inte resulterar i att individen får ett betyg, utfärdar intyg som beskriver individens kompetens. Av de 95 kommuner som besvarat frågan har 42 kommuner (44 procent) uppgett att intyg alltid eller ofta utfärdas. Omfattningen, hur många av de utrikes födda som validerats inom den kommunala vuxenutbildningen 2012 som fått ett intyg respektive betyg som resultat av valideringen, är okänd.

Flest valideringsinsatser inom omvårdnad

Kommunerna har uppgivit att flest utrikes födda individer har validerats inom ämnesområdet omvårdnad.⁵⁰ Det stora antalet validerade inom omvårdnad kan bland annat förklaras med att det finns ett stort behov av att rekrytera arbetskraft till vård- och omsorgsyrkerna.⁵¹ En annan anledning till att många valideringsinsatser genomförs inom vårdområdet är att det inom dessa yrken finns en relativt stor andel individer med kortare vårdbiträdesutbildningar men med lång yrkeserfarenhet. Inom området har även arbetsgivarsidan framhållit att anställningar inom exempelvis äldreomsorgen kräver att de anställda har

---

⁵⁰ 89 kommuner besvarade frågan, varav 64 procent angav omvårdnad som ett av de tre områden där flest individer validerades. I den enkät om vuxenutbildningen som Skolverket genomförde framkom, i likhet med Statskontorets enkät, att kommunerna i störst utsträckning genomförde valideringsinsatser inom omvårdnadsområdet.

⁵¹ Samtal med företrädare för Skolverket, 2012-12-04

dokumenterade yrkeskunskaper som motsvarar de som finns inom vård- och omsorgsutbildningen.⁵²

Övriga ämnen där kommunerna uppgett att många utrikes födda fick sin kompetens validerad under 2012 var svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik. I sammanhanget kan nämnas att dessa resultat skiljer sig från de uppgifter som Statskontoret tidigare fått från Skolverket, där flest antal valideringsomsatser av utrikes födda uppgavs genomföras inom ramen för orienteringskurserna (se avsnitt 3.2.1).

3.2.3 Uppföljning av validering

Skolverket planerar att utöka statistikinsamlingen inom vuxenutbildningen på ett antal områden, bland annat för att få uppgifter om i vilken omfattning kommunerna använder orienteringskursen för att validera elevernas kompetens. Det är ännu inte klart hur uppgifterna kommer att registreras eller om kommunerna kommer att bli skyldiga att lämna dessa uppgifter till Skolverket. Skolverkets plan är att utöka statistikinsamlingen med hjälp av uppgifter som kommunerna kan lämna med utgångspunkt i det handläggarstöd för individuella studieplaner⁵³ som Skolverket har publicerat.⁵⁴

Skolverket har i uppdrag från regeringen att följa upp satsningen på yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning och lärlingsutbildning för vuxna. Av uppdraget framgår att Skolverket särskilt ska främja skolhuvudmännens arbete med att utveckla och säkerställa kvaliteten på validering och studie- och yrkesvägledning.⁵⁵ Uppföljningen av validering inom yrkes- och lärlingsvux bygger på kommunernas årliga åiterrapportering till Skolverket där de statliga satsningarna inom utbildningsområdet följs upp. Myndigheten gör dock inte, som tidigare

---

⁵² Statens skolverk (2013), *Redovisning av regeringsuppdrag in insatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning och lärlingsutbildning för vuxna, m.m.*

⁵³ Individuella studieplaner ska upprättas för varje enskild elev och är ett verktyg för att planera elevens utbildning.

⁵⁴ Samtal med företrädare för Skolverket, 2013-03-06

⁵⁵ Regeringsbeslut 2012-07-26, U2012/3984/GV *Uppdrag om insatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning och lärlingsutbildning för vuxna m.m.*

nämnts, någon annan kontinuerlig uppföljning av den validering som genomförs inom vuxenutbildningen.

Av Skolverkets redovisning i fråga om nyss nämnda uppdrag framgår att drygt 92 procent av kommunerna under år 2012 genomförde validering inom ramen för yrkes- och lärlingsvux. Det är framför allt inom yrkesämnena som validering har genomförts och de allra flesta insatser har genomförts inom ämnet omvårdnad. Dessa uppgifter gäller all validering. Det är också inom omvårdnad som valideringen i högre utsträckning lett till prövning och förkortad studietid. I de allra flesta fall omfattar valideringsinsatserna enbart kartläggning. Det är också ovanligt att valideringen dokumenteras i form av intyg.⁵⁶

3.3 Sammanfattande iakttagelser

Det saknas registreringssystem och registeruppgifter för att på ett tillförlitligt vis kunna belysa den totala omfattningen av den validering som genomförs av utrikes födda arbetssökandes och vuxenstuderandes kompetens. Arbetsförmedlingen registrerar individuppgifter som ger upplysningar om bland annat de arbetssökandes födelseregion och om individerna betraktas som nyanlända till Sverige. För den kommunala vuxenutbildningen sammanställs däremot inte uppgifter på nationell nivå som ger besked om de vuxenstuderande är utrikes födda. Valideringen inom den kommunala vuxenutbildningen har vi därför kartlagt genom en enkätundersökning. En trolig orsak till varför svarsfrekvensen i vår enkätundersökning stannade vid drygt 60 procent är att kommunerna i många fall inte registrerar dessa uppgifter.

3.3.1 Arbetsförmedlingens upphandlade branschvalidering

- Statskontorets kartläggning visar att drygt 1 400 utrikes födda arbetssökande fick sin kompetens validerad genom Arbetsförmedlingens upphandlade branschvalidering under perioden 2011–2012. Antalet var något högre år 2012 än 2011.

---

⁵⁶ Statens skolverk (2013), *Redovisning av regeringsuppdrag in insatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning och lärlingsutbildning för vuxna, m.m.*

- Flest valderingar av utrikes föddas kompetens förekom inom yrkesområdena bygg/anläggning, yrkesförare/bussförare, vård/omsorg samt restaurang/storhushåll.
- Betydligt fler kvinnor än män validerades inom vård- och omsorgsområdet. Kvinnorna utgjorde en majoritet även inom restaurang- och storhushåll. Övriga områden omfattade däremot betydligt fler män än kvinnor. Vidare omfattade enbart en dryg fjärdedel av de sammantagna valideringsinsatserna kvinnor, medan det rådde en jämn könsfördelning bland de utrikes födda arbetssökande vid Arbetsförmedlingen dessa år.
- Enligt uppgifter från Arbetsförmedlingen befann sig 15 procent av de nyanlända arbetssökande i arbete 90 dagar efter avslutad validering under 2011 och 21 procent under 2012. Det är emellertid oklart i vilken utsträckning dessa anställningar är en direkt effekt av valideringen.
- Enbart en bråkdel av de nyanlända arbetssökande som var inskrivna vid Arbetsförmedlingen under 2011 påbörjade en av myndighetens upphandlade valideringar samma år (0,2 procent). Detta förhållande gällde bland nyanlända både inom och utom etableringsuppdraget. Den förstnämnda gruppen omfattade enbart ett drygt tiotal individer 2011, vilket delvis kan förklaras av att etableringsuppdraget inleddes först i december 2010. Antalet individer var dock begränsat även under 2012. Statskontoret har inte undersökt gruppernas behov av och förutsättningar för validering.
- Knappt 50 nyanlända invandrare inom etableringsuppdraget påbörjade och avslutade en upphandlad validering under perioden 2011–2012. För dessa individer inleddes valideringen i genomsnitt ungefär nio månader efter individens första etableringssamtal eller datum för upprättad etableringsplan. Mediantiden var ungefär lika lång.
- Längden på de upphandlade valideringsinsatserna för nyanlända inom etableringsuppdraget uppgick i genomsnitt till fem dagar, medan mediantiden enbart var två dagar. En femtedel av valideringsinsatserna pågick endast en dag och merparten avslutades inom fyra dagar. Nästan alla valideringsinsatser fullföljdes som

planerat. Vi saknar däremot uppgift om i vilken utsträckning valideringen har lett till kompetensintyg och kompetensbevis.

3.3.2 Arbetsförmedlingens övriga valideringsinsatser

- Utöver Arbetsförmedlingens upphandlade validering omfattades cirka 22 000 utrikes födda arbetssökande av minst en insats som kan motsvara eller i någon mån innehålla moment av validering under perioden 2011–2012. Antalet påbörjade insatser var fler år 2012 än 2011.
- Insatserna ägde i huvudsak rum inom samma yrkesområden som den upphandlade valideringen. Totalt omfattade också dessa insatser fler män än kvinnor.
- Bland dessa insatser var meritportfölj den mest förekommande, en insats som ibland men inte alltid innehåller validering. Vidare var validering som aktivitet i etableringsplan och yrkeskompetensbedömning relativt ovanligt förekommande. Dessa insatser utgör de övriga valideringsinsatser som i störst utsträckning förefaller motsvara den vedertagna definitionen av validering. Framför allt intentionen om att validering ska resultera i kompetensintyg eller kompetensbevis för berörda individer.
- En tredjedel av de nyanlända inom etableringsuppdraget som var inskrivna vid Arbetsförmedlingen 2011 påbörjade en valideringsinsats samma år. Totalt påbörjade och avslutade drygt 7 400 nyanlända invandrare inom etableringsuppdraget en valideringsinsats under perioden 2011–2012.
- De övriga valideringsinsatserna omfattade en klart högre andel nyanlända inom etableringsuppdraget samt en betydligt högre andel lågutbildade (grundskolenivå) än vad som var fallet vid de upphandlade valideringsinsatserna. Även bland individerna inom etableringsuppdraget finns tydliga skillnader, där de som omfattats av branschvalidering generellt sett hade en högre utbildningsnivå. En möjlig förklaring till dessa skillnader är att branschvalideringen omfattar individer som Arbetsförmedlingen bedömer stå närmare arbetsmarknaden än de individer som tagit del av de övriga valideringsinsatserna

3.3.3 Validering inom den kommunala vuxenutbildningen

- Statskontorets enkät om validering inom kommunernas vuxenutbildning har besvarats av 178 kommuner. Detta motsvarar en svarsfrekvens på 61 procent.
- En knapp tredjedel av kommunerna i enkäten varken har eller kan uppskatta omfattningen av den validering som genomförs inom vuxenutbildningen. Endast 67 kommuner har angett uppgifter om antal validerade utrikes födda och 60 kommuner om antalet validerade kvinnor. Totalt har i dessa kommuner 1 300 utrikes födda validerats under 2012, varav drygt 510 kvinnor. När det gäller nyanlända har knappt 340 individer validerats i 19 kommuner.
- Kommunerna tycks i dag inte ha behov av att registrera uppgifter om den validering som genomförs och om de individer som genomgår validering. Eftersom valideringsinsatser inom vuxenutbildningen antingen kan genomföras integrerat med utbildning eller i samband med studie- och yrkesvägledning, kan enskilda valideringsinsatser i efterhand vara svåra att urskilja för kommunerna. Detta kan vara en anledning till varför förhållandevis få kommuner i enkäten har kunnat lämna uppgifter om antal validerade individer.
- Kommunerna tycks hantera och tolka de olika momenten inom validering på olika sätt. Exempelvis betraktar kommunerna olika moment som regelrätta valideringsinsatser. Detta medför osäkerhet i de uppgifter om antal validerade individer som redovisats av kommunerna.
- Validering inom den kommunala vuxenutbildningen genomförs dels inom kurser på yrkesprogrammen, dels inom teoretiska kurser. När det gäller yrkesinriktade kurser har det största antalet valideringsinsatser genomförts inom ramen för ämnet omvårdnad. Inom teoretiska kurser har validering främst genomförts inom svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik.

4 Erfarenheter av valideringsprocessen

I detta kapitel redovisar Statskontoret en kartläggning av de möjligheter och utmaningar som är förknippade med validering av utrikes föddas och nyanländas kompetens. Fokus ligger på att beskriva gemensamma faktorer som gäller all validering. Som vi nämnde i kapitel 1 finns flera problem med att jämföra olika valideringsinsatser. Till att börja med finns begränsade möjligheter att urskilja valideringsinsatser bland andra insatser som genomförs inom Arbetsförmedlingen och den kommunala vuxenutbildningen. Vidare är valideringsmodeller och metoder sällan utvecklade specifikt för validering av utrikes föddas och nyanländas kompetens. Dessutom förekommer begränsade möjligheter att identifiera etablerade och beprövade valideringsmetoder. Trots dessa svårigheter finns det dock vissa faktorer som återkommande diskuteras och som bedöms vara betydelsefulla för en effektiv valideringsprocess.

Kapitlet bygger på den enkätundersökning som vi genomfört bland berörda aktörer, däribland företrädare för centrala myndigheter, Arbetsförmedlingen, kommunernas vuxenutbildning och branschaktörer. Vi har också genomfört intervjuer med några av dessa aktörer. I kapitlet redovisas även faktorer som i tidigare studier visat sig ha betydelse för att uppnå en mer effektiv validering.

4.1 Möjligheterna till och urvalet inför valideringsinsatser

4.1.1 Urvalet av individer inför valideringsinsatser

Urvalet inför en valideringsinsats skiljer sig åt beroende på verksamhet. Inom den kommunala vuxenutbildningen måste den som vill bli validerad vara antagen till en nationell kurs eller en orienteringskurs.

Som tidigare nämnts (i avsnitt 1.4) erbjuder vissa kommuner orienteringskurser som är anpassade för validering inom olika yrken. Ofta består validering av tester inför placering på rätt nivå i ett ämne eller av prövning av vissa moment inom en nationell kurs. Validering inom den kommunala vuxenutbildningen genomförs av en studie- och yrkesvägledare, en ämnes- eller yrkeslärare eller i samarbete mellan dessa. En individs möjlighet till validering beror på hur dessa personer bedömer individens behov.

Inom Arbetsförmedlingen bedömer handläggaren om individen är i behov av validering utifrån en arbetsmarknadspolitisk bedömning, det vill säga med samma utgångspunkt som andra insatser som Arbetsförmedlingen förfogar över. Utbudet av yrkesområden inom den upphandlade valideringen styr också vem som får möjlighet att validera sin kompetens. Arbetsförmedlingen har även möjlighet att direktupphandla validering, men det görs i mycket begränsad utsträckning.

4.1.2 Lika möjligheter men skilda utfall i de olika verksamheterna

Som tidigare nämnts upphandlar Arbetsförmedlingen främst valideringsinsatser inom de yrkesområden där det råder brist på arbetskraft, men myndigheten väger även in yrkesområden inom vilka många arbetsökande har kompetens. Av Statskontorets studie har det framkommit att en ökad flexibilitet i Arbetsförmedlingens upphandling efterfrågats av berörda aktörer, så att de upphandlade valideringsinsatserna omfattar fler yrkesområden. En möjlighet som efterfrågats är att i ökad utsträckning direktupphandla enskilda valideringsinsatser, bland annat för att kunna validera inom fler yrkesområden.

Som framgår av vår kartläggning (kapitel 3) är det främst män som valideras inom Arbetsförmedlingen. Detta beror i huvudsak på att Arbetsförmedlingen i sin upphandling prioriterar yrken där det råder brist på arbetskraft. Kvinnor har samma möjligheter som män att validera sin kompetens inom dessa yrkesområden, men då de flesta av de upphandlade yrkesområdena är traditionellt sett mansdominerade yrken har män i större utsträckning än kvinnor den kompetens som efterfrågas. Det omvända gäller för validering inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen, där flest kvinnor får sin kompetens

validerad och där flest valideringsinsatser genomförs inom vård- och omsorgsyрken.

4.1.3 Validering mest lämpad för individer med hög yrkesskicklighet

Vid våra intervjuer med företrädare för branschorganisationer och i tidigare studier har det framförts att personers härkomst inte är relevant för arbetsgivarnas strävan att säkerställa kompetensförsörjningen. Arbetsgivarna är därför i huvudsak intresserade av att validera personer med rätt kompetens, oberoende av deras härkomst. Dessa resultat stämmer överens med slutsatserna i en uppföljning av VINN-projektet.⁵⁷ I studien framförs att valideringens roll som arbetsmarknadspolitisk åtgärd riktad mot grupper med svag ställning på arbetsmarknaden bör ifrågasättas.

Flera aktörer som vi varit i kontakt med anser att det inte finns några fördelar med att vid validering särskilja målgruppen utrikes födda från andra personer som är i behov av validering. I stället finns det en farhåga bland flertalet aktörer, både företrädare för branschorganisationer och för den kommunala nivån, att parallella lösningar för specifika målgrupper skulle kunna medföra legitimitetsproblem. Resonemanget bygger på idén att särlösningar för vissa målgrupper som generellt sett står längre från arbetsmarknaden riskerar att skada valideringens redan svaga legitimitet som metod för att synliggöra kompetens. Valideringsprocessen och de resultat eller dokument som valideringsinsatserna utmynnar i är ännu inte tillräckligt etablerade, vilket medför att intresset för validering riskerar att minska när den prövas på svagare grupper.

För att stärka valideringens legitimitet bör man i stället, enligt många aktörer, fokusera på validering för grupper som står nära arbetsmarknaden. Företrädare för Myndigheten för yrkeshögskolan refererade vid en av våra intervjuer till en indelning av arbetskraften i tre målgrupper:

---

⁵⁷ Diedrich (2011) *Uppföljning av VINN-projektet – Slutrapport, Gothenburg research institute.*

- personer med stor yrkesskicklighet och höga kvalifikationer,
- personer med stor yrkesskicklighet men låga kvalifikationer, samt
- personer med bristande eller ingen yrkesskicklighet samt låga kvalifikationer.

Enligt Myndigheten för yrkeshögskolan lämpar sig validering bäst för individer med stor yrkesskicklighet men låga kvalifikationer, medan personer som saknar kvalifikationer och yrkesskicklighet snarare bör få utbildning.⁵⁸ Bedömningen av om en individ är i behov av validering eller inte beror således enligt detta resonemang på vilken målgrupp personen tillhör. I denna bedömning har Arbetsförmedlingens handläggare samt studie- och yrkesvägledare inom den kommunala vuxenutbildningen en viktig roll eftersom de styr vilka personer som ska få sin kompetens validerad. Flera aktörer påpekar att det i denna uppgift ingår att väga validering mot andra insatser, i första hand utbildning eller arbetspraktik.

4.2 Språkets betydelse för valideringsresultat

En svårighet som kan uppstå när validering genomförs i ett tidigt skede kan vara att personen inte har så goda kunskaper i svenska språket. Tidigare studier har visat att kommunikationen och språket är av avgörande betydelse för att individen ska kunna synliggöra sina kunskaper och förstå de krav som ställs i valideringsprocessen.⁵⁹

De aktörer som vi haft kontakt med genom intervjuer och enkäter har visat att aktörerna har olika uppfattningar om vilka språkkunskaper som krävs för att påbörja validering. Många respondenter framför att det finns en risk att valideringens resultat påverkas negativt som en följd av att en individ har knappa språkkunskaper. Risker är att det snarare är individens förmåga att kommunicera sin kunskap som bedöms än kompetensen.

---

⁵⁸ Intervju med Myndigheten för yrkeshögskolan, 2013-02-12.

⁵⁹ Andersson och Stenlund (2012) *Nordisk forskning och exempel på validering*, Nordiskt nätverk för vuxnas lärande.

Enkätstudien har visat att behovet av språkkunskaper kan skilja sig åt i olika delar av valideringsprocessen. Att individen har goda språkkunskaper vid kartläggningsfasen verkar vara mindre viktigt. Kartläggning kan alltså i vissa fall genomföras med hjälp av tolk i ett tidigt skede efter att individen anlånt till Sverige. Det tycks däremot finnas ett större behov av goda språkkunskaper vid kompetensbedömning och prövning.

4.2.1 Språkets betydelse varierar mellan yrkesområden

Aktörernas delvis skilda uppfattningar i fråga om språkkunskaper vid validering beror bland annat på att språkets betydelse varierar mellan yrken. Det är tydligt att goda språkkunskaper i det närmaste är ett krav för validering i yrken där bemötande är centralt. I exempelvis vård- och omsorgsyrken samt serviceyrken framhåller respondenterna att förmågan att kommunicera på svenska är helt nödvändig. I andra branscher uppges det kunna gå lika bra att vid valideringsinsatserna använda ett annat gemensamt språk (exempelvis engelska) eller hjälpmedel som avhjälp språkproblem. Flera aktörer menar dock att även om validering kan genomföras med tolk krävs det att individen har en viss nivå av svenska för att bli anställningsbar alternativt för att kunna tillgodogöra sig nödvändig kompletterande utbildning.

4.2.2 Validering med tolk innebär speciella svårigheter

Det finns även skilda åsikter och erfarenheter gällande hur väl validering kan genomföras med hjälp av tolk.⁶⁰ Såväl intervjupersoner som enkätrespondenter framhåller att det är viktigt att möjligheten att valideras inte begränsas för personer med bristande svenskakunskaper. De flesta är positiva till användningen av tolk vid kartläggning. Samtidigt

---

⁶⁰ Arbetsförmedlingen kan vid upphandling av validering tillse att individer som inte bedöms kunna valideras utan språkhjälp får genomgå en valideringsinsats med hjälp av tolk. I kommunerna erbjuds språkstöd framför allt i samband med studier inom vuxenutbildningen. Förutom inom ordinarie sfi-undervisning tillhandahålls särskilda kurser i yrkessvenska och/eller andra former av språkstöd. Språkstöd i form av tolk används även vid validering, då det anses vara nödvändigt.

har flera nackdelar med användningen av tolk vid de prövande inslagen i validering framträtt och ett stort antal av de aktörer som vi varit i kontakt med framhåller att validering med tolk av flera anledningar rymmer speciella svårigheter.

Flertalet aktörer har framfört att det saknas tillgång till tolkar med fackkunskaper och yrkesspecifik vokabulär. Dessutom finns inte alltid ord på alla språk som beskriver yrkesspecifika begrepp i ett svenskt sammanhang. I Västra Götaland har man försökt avhjälpa detta genom att initiera utbildning av tolkar för validering inom olika branscher, s.k. valideringstolkar.⁶¹ I tidigare studier har det emellertid framkommit att validering med tolk är särskilt problematiskt vad gäller gränslandet mellan när tolken agerar som översättare (en mer opartisk roll) och som tolk för vad parterna säger till varandra. Det kan då skapa osäkerhet om det är den validerade individens kunskaper som kommer till uttryck, eller om valideringen färgas av tolkningen.⁶² Vidare anses validering med hjälp av tolk vara allt för kostsamt.

4.3 Kraven på kompetens skiljer sig mellan länder

Ytterligare en faktor som försvårar validering i ett tidigt skede handlar om svårigheten i att kartlägga och bedöma reell kompetens som förvärvats i en annan miljö än den som kompetensen senare bedöms i. Kunskaper och kompetenser kan vara lands- eller språkspecifika och värdet av dem kan därför förändras med flytten.⁶³ Personer som nyligen invandrat till Sverige har dessutom inte hunnit få erfarenhet av svenskt arbetsliv eller hunnit lära sig språket fullt ut. Det är faktorer som kan försvåra för en individ att kommunicera sin kompetens till arbetsgivare.

Länder har olika arbetskultur och arbetssätt och många gånger skiljer sig också exempelvis tillgången till teknisk utrustning. I uppföljningen

---

⁶¹ Carlehed (2012) *Projekt valideringstolk – Delutvärdering*

⁶² Diedrich (2011) *Uppföljning av Vinn-projektet – Slutrapport, Gothenburg research institute*

⁶³ Finansdepartementet (2011) *Sysselsättning för invandrare – en ESO rapport om arbetsmarknadsintegration*

av VINN-projektet framkom att även i de fall då yrkeskunskaperna ansågs vara tillräckliga kunde den individ som fick sin kompetens validerad anses sakna förståelse för hur yrkesskickligheten skulle kunna användas i ett svenskt sammanhang.⁶⁴

Även i vår enkätstudie framkommer att det enligt respondenterna är viktigt att den som valideras, förutom yrkeskunnande, också behöver ha andra förkunskaper. Exempelvis framstår kännedom om det svenska arbetslivet vad gäller skyldigheter, rättigheter och regelverk som viktiga för att en rättvis bedömning av individens kompetens ska kunna genomföras. I sammanhanget har respondenterna efterfrågat utökade möjligheter att använda sig av arbetsplatsförlagt lärande och liknande insatser som en del av valideringsprocessen. Även företrädare för Myndigheten för yrkeshögskolan menar att valideringsinsatser i högre utsträckning bör kunna kombineras med exempelvis arbetsplatsorientering, praktik och svenska för invandrare. Flera kompletterande insatser skulle både skapa synergieffekter och ge individen värdefull arbetslivserfarenhet.

4.3.1 Validering av generella kompetenser efterfrågas

Statskontoret har funnit att det finns ett behov av att inom ramen för valideringen även fånga upp så kallade generella kompetenser. Generella kompetenser innefattar bland annat social kompetens, förmåga att samarbeta, ta egna initiativ och se samband. Generell kompetens och yrkeskompetens förhåller sig dock olika till varandra inom olika yrken. I vissa yrken väger generell kompetens tyngst, i andra är yrkesspecifika kunskaper den avgörande faktorn vid anställning. Validering av generell kompetens är således inte alltid nödvändig.

Bland de aktörer som vi varit i kontakt med finns en stor efterfrågan på att fånga upp och värdera generella kompetenser inom valideringsprocessen. Att synliggöra nyanlända och utrikes föddas generella kompetens anses vara av särskilt stor vikt. Detta gäller särskilt personer som inte har några formella meriter och en splittrad eller otydlig yrkesbak-

---

⁶⁴ Diedrich (2011) *Uppföljning av Vinn-projektet – Slutrapport*, Gothenburg research institute

grund. I 2011 års Långtidsutredning påpekas att det finns en risk att den validering som genomförs i dag inte synliggör individernas hela kompetens, utan snarare fokuserar på den kompetens som har en direkt motsvarighet i kursplaner, alternativt är inriktad mot bristyrken.⁶⁵ Av våra intervjuer framkommer också att det saknas infrastruktur och standardiserade metoder för att bedöma generella kompetenser.

4.4 Kunskapen om validering

4.4.1 Validering har inte samma innebörd i alla verksamheter och för inblandade aktörer

Validering genomförs alltid i syfte att identifiera och synliggöra kompetens. Emellertid möter validering olika behov inom Arbetsförmedlingen, den kommunala vuxenutbildningen och branschorganisationerna. Verksamheterna har olika målgrupper för den valideringsverksamhet de bedriver och validering används för att nå skilda målsättningar. Vi ger en schematisk bild av dessa aspekter inom de olika verksamheterna i bilaga 3.

Av våra intervjuer och i våra enkätundersökningar framkommer att begreppet validering och de olika moment som ingår i valideringen används på olika sätt. Uppfattningar om vad validering är och bör vara skiljer sig åt såväl mellan verksamheterna och aktörerna som inom en och samma verksamhet. Enligt en utvärdering av valideringsdelegationens pilotverksamhet ”*Validering till 1000*” medför detta att många aktörer kan ”samlas under valideringshatten” utan att ha samma tolkning av vad validering är, vad den ska syfta till, hur dokumentationen av resultat bör se ut och vem som ska kunna valideras. Det är tydligt att personer med samma typ av arbetsuppgifter men med olika erfarenheter av validering också har olika åsikter gällande validering.⁶⁶ I VINN-projektet påtalas att olika aktörers uppfattning om vad begreppet innebär färgas av deras tidigare erfarenheter av validering.

---

⁶⁵ Långtidsutredningen (2011) Bilaga 4 – *Utrikes födda på den svenska arbetsmarknaden*

⁶⁶ Diedrich (2011) *Validering till 1000: uppföljning av Valideringsdelegationens pilotverksamhet*, Gothenburg Research Institute

Denna begreppsförvirring har på flera sätt manifesterat sig i Statskontorets undersökning. Exempelvis räknar en del kommuner tillgodoräkande av tidigare studier som validering, medan andra kommuner inte gör det. Det framkommer också att vägledning betraktas som validering. Enbart kartläggning av en individs icke-dokumenterade kompetens är enligt den vedertagna definitionen inte validering. Validering bör dock, enligt de riktlinjer Myndigheten för yrkeshögskolan tagit fram, i normalfallet alltid föregås av kartläggning för att valideringen ska vara effektiv.

Att det fortfarande finns en rad olika sätt att beskriva validering på inom den kommunala vuxenutbildningen – trots att begreppet finns inskrivet i skollagen – framhålls som ett problem också av utredningen om grundläggande vuxenutbildning. Enligt utredningen är det problematiskt att begreppet ger upphov till osäkerhet då det försvårar kommunernas arbete med att sätta upp mål för och följa upp den validering som genomförs.⁶⁷ Enligt företrädare för Myndigheten för yrkeshögskolan är det problematiskt att använda begreppet validering för att beskriva delar i processen. I stället bör de olika momenten i valideringsprocessen beskrivas med begrepp som är vedertagna i den verksamhet där valideringen genomförs.⁶⁸

4.4.2 Bristande kunskap om möjligheter med validering

Av företrädare för branschorganisationerna och i vår enkätundersökning framförs synpunkter om att Arbetsförmedlingen på lokal nivå, på grund av bristande kunskaper om tillgängliga metoder för validering inom både sin egen och andra verksamheter, inte tar vara på de möjligheter som finns för att validera nyanlända inom olika branscher. Av kommentarer till enkäterna framgår vidare att Arbetsförmedlingen inte alltid har den kunskap om arbetsmarknadens behov som krävs för att använda validering som ett instrument för att synliggöra de arbets sökandes kompetens.

---

⁶⁷ SOU 2013:20 *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet*

⁶⁸ Samtal med företrädare för Myndigheten för yrkeshögskolan, 2013-02-12

Genom intervjuer har vi också fått uppgifter om att kunskaperna om möjligheterna med validering brister även inom kommunernas verksamheter. Även utredningen om grundläggande vuxenutbildning har i sin slutrapport uppmärksammat behovet av att stärka kunskaperna bland studie- och yrkesvägledare inom vuxenutbildningen, bland annat när det gäller kartläggning och validering av de studerandes tidigare kunskaper och kompetenser.⁶⁹

Från flera håll efterfrågas således en ökad professionalisering på området bland handläggare på Arbetsförmedlingen, studie- och yrkesvägledare samt lärare. Enligt Myndigheten för yrkeshögskolan behöver alla involverade aktörer, från myndigheter till valideringsutförare, prioritera kompetensfrågan och bidra till kompetenshöjande insatser.⁷⁰

4.5 Uppföljning av validering

Tidigare utvärderingar av valideringsprojekt har visat att ett alltför stort fokus på valideringens metoder och verktyg riskerar medföra att övriga aspekter av valideringsprocessen glöms bort, exempelvis urvalet av individer till valideringsinsatser och möjligheterna till kompletterande utbildning efter validering. Validering är inte ett självändamål, varken inom Arbetsförmedlingen eller inom den kommunala vuxenutbildningen. Det är inte genom validering i sig som personer blir anställningsbara, utan genom sättet man hanterar resultatet av valideringen som del i en större process.

4.5.1 Resultaten av validering tas inte alltid om hand

Validering genomförs alltid i syfte att identifiera och synliggöra en individs kompetens. Som framgår av tabellen i bilaga 3 kan dock validering användas med olika målsättning och det förväntade resultatet varierar därför inom olika verksamheter. För att målet med validering ska nås krävs att verksamheterna har förmåga att ta vara på valideringens resultat.

---

⁶⁹ SOU 2013:20 *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet*

⁷⁰ Myndigheten för yrkeshögskolan (2012) *Hur vidareutveckla den nationella strukturen för validering?*

Ett problem som blivit tydligt i vår studie är att möjligheterna till kompletterande utbildning för dem som inte nått upp till kraven vid validering är alltför begränsade. Flera aktörer menar att en individ inte ens bör erbjudas validering om det inte finns en plan för vilka insatser som kan följa på valideringen. Även i ESO-rapporten *Sysselsättning för invandrare* från 2011 har detta uppmärksammats. I rapporten föreslogs att beslut om kompletterande utbildning alltid ska fattas i samband med valideringsinsatser i syfte att öka möjligheterna till anställning efter validering.⁷¹ Om inte relevanta kompletterande utbildningar finns tillgängliga är risken att valideringsinsatsen inte leder individen vidare. Om möjligheter saknas att fylla kompetensluckor genom utbildningsinsatser blir den genomförda valideringsinsatsen ”hängande i luften”. Om individen inte fått möjlighet att komplettera sin kompetens för att bli anställningsbar innebär det att Arbetsförmedlingens nytta av validering inte blir lika stor, genom att resultaten inte underlättar matchning eller förkortar utbildningsinsatserna.

Liknande problematik finns inom den kommunala vuxenutbildningen. Utredningen om grundläggande vuxenutbildning konstaterade att det ofta är svårt för vuxenutbildningen att tillvarata resultaten av en validering för att förkorta utbildningsinsatser. För att studietiden faktiskt ska förkortas efter en validering krävs en flexibel organisering av utbildningen. Utredningen har visat att även i de fall validering har genomförts inom ramen för en kurs så påbörjar och avslutar individen som validerats kursen samtidigt som övriga som läser kursen.⁷² Med andra ord leder inte validering nödvändigtvis till att vuxenutbildningen använder valideringen för att effektivisera utbildningsinsatser, vilket är en av målsättningarna med validering.

4.5.2 Uppföljning och utvärdering efterfrågas i hög utsträckning

Vår studie visar att efterfrågan på uppföljning och utvärdering av validering är hög. En hög andel av respondenterna i vår enkät menar att det

---

⁷¹ Finansdepartementet (2011) *Sysselsättning för invandrare – en ESO rapport om arbetsmarknadsintegration*

⁷² SOU 2013:20 *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet*

är viktigt att vidareutveckla system för uppföljning av valideringsinsatser så att mer omfattande utvärderingar kan göras. Vikten av uppföljning och effektstudier för att stärka legitimiteten för och tilliten till validering slogs också fast vid Myndigheten för yrkeshögskolans expertseminarium hösten 2012.⁷³ Extern granskning av genomförda valideringsinsatser ses som en nyckelfaktor för att öka valideringens legitimitet. I 2011 års Långtidsutredning tas också upp bristen på utvärderingar av valideringsverksamhetens effekter. Eftersom möjligheterna till validering skiljer sig mellan yrkesgrupper och olika delar av landet är det viktigt att utvärdera valideringens effekter, särskilt vad gäller hur arbetsgivare uppfattar värdet av en validering.

Utredningen om grundläggande vuxenutbildning menar att uppföljning av validering är av betydelse för att synliggöra den validering som genomförs och bidra till en ökad användning. Detta till följd av att det är genom att tydliggöra nyttan med validering som användningen kommer att öka.⁷⁴ Nyttan med validering inom den kommunala vuxenutbildningen är att studietiden kan förkortas för individen och att utbildningsinsatser på så sätt effektiviseras. Enligt utredningen förutsätter detta emellertid att det finns en flexibilitet i organiseringen av utbildningen, som innebär att resultaten av en validering faktiskt kan tas till vara.

4.6 Sammanfattande iakttagelser

- Det är inte möjligt att generellt bedöma vid vilken tidpunkt det är mest lämpligt att validera nyanländas kompetens. Det är enligt berörda aktörer inte oproblematiskt att personer med knappa språkkunskaper får sin kompetens validerad. I syfte att underlätta och förkorta vägen till arbete tycks dock vissa delar av valideringsprocessen vara lämpliga att utföras i ett tidigt skede, så att de introduktionsinsatser som sedan följer kan anpassas efter tidigare eller önskad yrkesinriktning. Det gäller främst den kartläggande fasen i en validering. Insatsen kan då på ett bra sätt genomföras

---

⁷³ Myndigheten för yrkeshögskolan (2012) *Hur vidareutveckla den nationella strukturen för validering*

⁷⁴ SOU 2013:20 *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå – en översyn för ökad individanpassning och effektivitet*

med hjälp av tolk. Huruvida de senare momenten i valideringsprocessen lämpar sig att genomföras med hjälp av tolk tycks skilja sig mellan yrken, enligt berörda aktörer.

- Validering bör ses som ett komplement till andra åtgärder. Det är av stor vikt att valideringen kan följas av relevanta insatser, till exempel i form av kompletterande utbildning, arbetsplatsförlagt lärande eller arbetspraktik.
- Bilden är samstämmig när det gäller uppfattningen om att validering är ett verkningsfullt sätt att integrera utrikes födda i det svenska samhället. Samtidigt bör valideringsinsatser för målgruppen utrikes födda och nyanlända inte särskiljas från den övriga valideringsverksamheten. För att kunna stärka legitimiteten för valideringsinstrumentet bör validering i första hand göras för personer som står nära arbetsmarknaden. Validering lämpar sig bäst för personer som har stor yrkesskicklighet men låga kvalifikationer.
- Det finns efterfrågan på att validering även ska fånga upp generella kompetenser, till exempel social kompetens och förmåga att samarbeta. Dagens valideringsmetoder förefaller inte på ett tillräckligt tydligt sätt fånga upp dessa faktorer, som utgör en del av individens hela kompetens.
- Arbetsförmedlingens valideringsinsatser upplevs av berörda aktörer vara alltför inriktade mot matchning mot arbetsmarknadens behov. Det finns en uppfattning om att beslut om valideringsinsatser i högre utsträckning borde utgå från varje enskild individs önskan och behov. Det finns också en efterfrågan på utökade möjligheter att direktupphandla enskilda valideringsinsatser, bland annat för att kunna validera inom fler yrkesområden.
- Uppföljning och utvärdering av valideringsverksamheten är efterfrågad. Uppföljning av den verksamhet som bedrivs kräver att aktörerna registrerar uppgifter om den validering som genomförs och om de individer som genomgår validering. Registrering, uppföljning och utveckling förutsätter dock att inblandade aktörer har en gemensam förståelse för innebörden av den verksamhet som ska följas upp och att begreppen tolkas och används på ett likartat sätt.

5 Slutsatser och förslag

I detta kapitel sammanfattas resultaten från Statskontorets kartläggning av valideringsinsatser för utrikes födda. Vidare redogör vi för vilka förutsättningar Statskontoret menar behöver vara infriade för att det ska vara möjligt att följa upp och utvärdera valideringsinsatser. Vi redogör för de svårigheter och utvecklingsbehov som vi identifierat i valideringsprocessen. Avslutningsvis sammanfattas de förslag Statskontoret lämnar till regeringen och Arbetsförmedlingen för att förbättra de statliga insatserna för validering av utrikes föddas kompetens.

5.1 Valideringens omfattning

Statskontorets kartläggning visar att drygt 1 400 utrikes födda arbetsökande påbörjat och avslutat en upphandlad valideringsinsats under perioden 2011–2012. Omkring 22 000 arbetsökande har också omfattats av andra former av valideringsinsatser inom Arbetsförmedlingen under samma period. Inom den kommunala vuxenutbildningen är uppgifterna om hur många utrikes födda som fått sin kompetens validerad betydligt mer osäker.

5.1.1 Nyanländas kompetens valideras i liten utsträckning

Få nyanlända invandrare får sin kompetens validerad enligt de yrkesinriktade branschmodeller som Arbetsförmedlingen upphandlar. Av de nyanlända inom etableringsuppdraget påbörjade endast ett drygt tiotal individer en branschvalidering under 2011, vilket motsvarar mindre än en procent av det totala antalet individer inom etableringsuppdraget samma år. Arbetsförmedlingens övriga valideringsinsatser omfattade under samma period en knapp tredjedel av det totala antalet arbetsökande inom gruppen.

Betydligt fler män än kvinnor omfattades av såväl Arbetsförmedlingens upphandlade validering som myndighetens övriga valideringsinsatser under perioden 2011–2012. Inom den kommunala vuxenutbildningen var tvärtom kvinnorna i majoritet av dem som fått sin kompetens validerad. Det är också tydligt att kvinnor får sin kompetens validerad inom traditionellt sett kvinnodominerade och män inom mansdominerade yrkesområden.

Statskontoret anser att det saknas tillräcklig kunskap om utrikes födda individers behov av och förutsättningar för validering för att kunna bedöma vad som vore en lämplig omfattning av validering inom Arbetsförmedlingen. Statskontoret föreslår därför att regeringen ger Arbetsförmedlingen i uppdrag att undersöka och redovisa dessa förhållanden samt att myndigheten relaterar de slutsatser som framkommer till inriktningen och omfattningen på den validering som för närvarande utförs.

5.2 Förutsättningar för uppföljning och utvärdering

Såväl uppföljning som utvärdering av valideringsverksamheten efterfrågas från en rad aktörer. Särskilt stor är efterfrågan vad gäller valideringens effekter på arbetsmarknadsdeltagande. I 2011 års Långtidsutredning nämns bristen på utvärderingar av valideringsverksamhetens effekter som ett problem. Vikten av kvalitetssäkring och kvalitetsgranskning samt uppföljning och effektstudier för att stärka legitimiteten för och tilliten till validering fastslags också av Myndigheten för yrkeshögskolans expertseminarium hösten 2012. Extern granskning av genomförda valideringsinsatser ses som en nyckelfaktor för att öka valideringens legitimitet och bör enligt seminariets slutsatser genomföras kontinuerligt och regelbundet.

Erfarenheten från Statskontorets kartläggning är emellertid att viktiga förutsättningar för kvalificerad uppföljning och utvärdering saknas. För att olika valideringsverksamheter ska kunna kartläggas, följas upp och utvärderas, och därigenom vidareutvecklas, behöver åtgärder vidtas.

5.2.1 Uppföljning förutsätter gemensamma begrepp, processbeskrivningar och registeruppgifter

Ett grundläggande problem med kartläggning och utvärdering inom valideringsområdet är att det, trots de framtagna nationella kriterierna för validering, råder olika tolkningar av begreppet validering. Detta gäller såväl inom den kommunala vuxenutbildningen och Arbetsförmedlingen som mellan inblandade verksamheter. Det framgår bland annat av den enkätundersökning som Statskontoret genomfört bland Sveriges kommuner samt av vår analys av Arbetsförmedlingens valideringsinsatser. Ett första steg för att förbättra uppföljningen av validering är att berörda myndigheter och aktörer verkar för att uppnå en samsyn kring begreppet validering.

För att det ska vara möjligt att genomföra relevant uppföljning och utvärdering av valideringsinsatser krävs i nästa steg att valideringsprocessen inom respektive verksamhet kartläggs, så att innehållet i valideringens olika steg synliggörs. En sådan kartläggning bör behandla hur behovet av validering fastställs, hur urvalet inför en valideringsinsats går till, vad som görs inom de enskilda valideringsinsatserna och hur resultaten av en genomförd valideringsinsats tas om hand. Sådana studier kräver ett vidare angreppssätt än att följa upp enskilda valideringsinsatser.

Ytterligare en viktig pusselbit för att kunna följa upp och utvärdera validering är att berörda myndigheter och aktörer tar fram mer omfattande och tillförlitliga registeruppgifter. Det gäller såväl inom den kommunala vuxenutbildningen som inom Arbetsförmedlingen. I många kommuner registreras inte den validering som genomförs i dag. Statskontoret menar att Skolverkets planer på att utöka statistikinsamlingen inom vuxenutbildningens orienteringskurser är ett viktigt steg på vägen för att möjliggöra uppföljning och utvärdering av validering inom vuxenutbildningen.

Arbetsförmedlingen registrerar många uppgifter om de inskrivna arbets sökande och deras deltagande i olika insatser. Möjligheterna att följa upp det direkta utfallet av valideringsinsatser på aggregerad nivå är dock begränsade. Det går inte att utläsa från registeruppgifter om en valideringsinsats resultat i ett kartlägningsutlåtande, ett kompetens-

intyg, ett kompletteringsutlåtande eller ett kompetensbetyg. Det går med andra ord inte att utifrån Arbetsförmedlingens registrering av valideringsinsatser säkert fastställa om en individ blivit anställningsbar som ett resultat av valideringen, utan enbart att en valideringsinsats har genomförts. Sådan information är därför av stor vikt för att kunna tolka valideringens betydelse för individernas senare arbetsmarknadsstatus.

Statskontoret föreslår därför att regeringen ger Arbetsförmedlingen i uppdrag att beskriva myndighetens valideringsinsatser och att identifiera vilka indikatorer som är relevanta för att kunna följa upp och utvärdera de olika insatserna. Dessa indikatorer bör därefter registreras på ett systematiskt sätt.

5.3 Att beakta inför utveckling av metoder för validering

5.3.1 Validering i ett tidigt skede kan vara problematisk

Tidiga insatser för nyanlända invandrare anses generellt gynna deras etablering i samhället och på arbetsmarknaden. Tidiga insatser i form av kompetenskartläggning kan ge värdefullt underlag för att utforma fortsatta insatser för nyanlända invandrare. Statskontoret ser emellertid problem och risker förknippade med att validering av prövande och bedömande karaktär genomförs i ett allt för tidigt skede. För tidiga insatser riskerar att resultera i att individen inte på ett rättvisande sätt kan visa sin kompetens.

Problemet är framför allt kopplat till frågan om behovet av att behärska svenska språket. Risken är att det är individens förmåga att kommunicera sin kompetens som bedöms, snarare än individens reella kompetens. I så fall kan resultatet av valideringen falla sämre ut än det finns grund för. Tolk kan bidra till att lösa dessa problem och används också vid olika moment i valideringen. Statskontoret ser emellertid risker även här. Vid tolkningen kan osäkerhet uppstå kring tolkens betydelse för bedömningen. Resultatet kan färgas av tolkningen och i de fallen är det inte i första hand individens kompetens som bedöms.

5.3.2 Kombinera validering med kompletterande insatser

Andra insatser i kombination med validering skulle kunna ge individen en uppfattning om vad ett yrke kan innebära på en svensk arbetsplats innan de bedömande inslagen i valideringen genomförs. På så sätt minskar risken för att resultaten av valideringen påverkas negativt av att individen inte hunnit få en förståelse för sin yrkesroll i ett svenskt sammanhang.

För att nå målet med validering krävs att berörda verksamheter har förmåga att ta vara på resultaten av den genomförda valideringen. Statskontorets undersökning visar att möjligheterna att förstärka kompetensen, genom till exempel kompletterande utbildning för personer som inte nått upp till kraven vid valideringen, är allt för begränsade. Om inte relevanta kompletterande utbildningar följer efter validering finns risk för att valideringen inte kommer till användning.

Statskontoret föreslår att Arbetsförmedlingen ser över möjligheterna att i högre utsträckning kombinera valideringsinsatser med arbetspraktik och arbetsplatsförlagt lärande. Ett mer integrerat arbetssätt skulle dessutom ge nyanlända invandrare värdefull arbetslivserfarenhet och värdefulla kontakter med arbetsgivare.

5.3.3 Öka kunskapen om validering genom fortbildning

Statskontoret menar att det finns behov av att öka kunskaperna om de möjligheter som validering kan innebära. Det gäller såväl inom Arbetsförmedlingens verksamhet som inom den kommunala vuxenutbildningen. Vår kartläggning pekar på att Arbetsförmedlingen inte alltid har den kunskap om arbetsmarknadens behov som krävs för att använda validering som ett instrument för att synliggöra de arbetssökandes kompetens. Även inom kommunerna brister kunskaperna om de möjligheter som validering erbjuder.

Det är flera funktioner och yrkesgrupper inom Arbetsförmedlingen och den kommunala vuxenutbildningen som behöver ha en förståelse för och kunskap om validering för att valideringsverksamheten ska funge-

ra på ett bra sätt. Studie- och yrkesvägledningen har till exempel en central funktion i valideringsprocessen för studerande. Inte minst för att identifiera behovet av validering och väga validering mot andra insatser, som till exempel ytterligare vägledning eller utbildning.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2013 aviserat en satsning på fortbildning av studie- och yrkesvägledare inom grund- och gymnasieskolan samt inom vuxenutbildningen. Statskontoret instämmer i det förslag som utredningen om grundläggande vuxenutbildning nyligen lämnat. Utredningen föreslår att det inom ramen för regeringens satsning på fortbildning fästs särskild uppmärksamhet vid frågor om validering och det identifierade behovet av att säkerställa kvaliteten på den validering och studie- och yrkesvägledning som bedrivs inom den kommunala vuxenutbildningen.

5.3.4 Undersök möjligheterna att utveckla Arbetsförmedlingens upphandling av branschvalidering

Statskontoret uppfattar att Arbetsförmedlingens upphandlade branschvalidering inte täcker de behov som finns idag. Antalet utförare är få och den geografiska spridningen av utförare är i vissa fall begränsad. Den centraliserade och nationella upphandlingen har inneburit att färre utförare ges möjlighet att lämna anbud, bland annat eftersom de små lokala utförarna inte har möjlighet att erbjuda valideringsinsatser i hela landet.

Statskontoret föreslår att regeringen ger Arbetsförmedlingen i uppdrag att utreda problemen som rör upphandlingen av branschriktade valideringsmodeller och att lämna förslag på åtgärder inom detta område.

5.3.5 Pröva för- och nackdelar med att utvidga syftet med den upphandlade branschvalideringen

Arbetsförmedlingen använder validering främst för att underlätta matchningen mellan arbetsgivares krav och de arbetssökandes kompetens. Det innebär att Arbetsförmedlingen i första hand upphandlar valideringsinsatser inom yrkesområden där det råder brist på arbetskraft. Utöver matchningsuppgiften har emellertid Arbetsförmedlingen

en central roll för att nyanlända invandrare ska etableras i arbets- och samhällslivet. I dag synliggörs inte nyanländas kompetens inom yrkesområden där det saknas en tydlig efterfrågan på arbetskraft. Det kan dock vara värdefullt för individen på lång sikt att få sin kompetens kartlagd, bedömd och dokumenterad med stöd av yrkesinriktade branschmodeller även om individens kompetens inte svarar mot ett aktuellt behov på arbetsmarknaden. Valideringen kan också ge information som kan vara värdefull för Arbetsförmedlingen, även om individen söker arbete eller utbildning inom ett område där det för närvarande inte råder brist på arbetskraft.

Statskontoret anser att Arbetsförmedlingen bör pröva för- och nackdelar med att i högre utsträckning använda branschvalidering för att synliggöra nyanländas kompetens även inom yrkesområden där det för närvarande saknas en tydlig efterfrågan på arbetskraft.

5.4 Ansvaret för validering

5.4.1 Behåll nuvarande ansvarsfördelning

Det finns i dag ingen enskild myndighet eller aktör som har ett övergripande ansvar för att utveckla metoder och verktyg för validering eller för att genomföra valideringsinsatser för utrikes födda. Arbetsförmedlingen ansvarar för valideringsinsatser för arbetssökande och har en central roll för att nyanlända invandrare ska etableras i arbets- och samhällslivet. Validering för studerande inom den kommunala vuxenutbildningen har skolhuvudmännen ansvar för.

Från flera håll efterfrågas bättre samordning mellan aktörer som arbetar med validering. Ökad samordning anses effektivisera valideringsinsatserna och undanröja att validerande insatser inom en verksamhet inte tas om hand i andra verksamheter. Statskontoret instämmer i att ökad samordning mellan olika aktörer skulle främja ett mer effektivt valideringsarbete. Vi menar dock att detta kan åstadkommas inom ramen för nuvarande ansvarsfördelning. Ansvariga aktörer har i dag ett tydligt utpekat ansvar för validering inom sitt verksamhetsområde. Statskontoret har i denna studie inte funnit att de samordningsproblem som finns skulle kunna lösas genom att koncentrera ansvaret till ett färre antal myndigheter eller aktörer.

5.4.2 Pröva organisering och former för att främja validering

Myndigheten för yrkeshögskolan har ett stödjande och främjande uppdrag när det gäller validering. I myndighetens uppdrag ingår "... att i samverkan med berörda myndigheter främja utbildningsväsendets och branschernas medverkan när strategier, metoder och information inom valideringsområdet utvecklas." Även Skolverket har ett stödjande uppdrag när det gäller validering, riktat mot bland annat skolhuvudmän. Med den nya skollagens krav på att förstärka individualiseringen i vuxenutbildningen kan behovet av validering och stöd för valideringsinsatser komma att öka.

Statskontoret ser en risk för att det främjande uppdrag som såväl Skolverket som Myndigheten för yrkeshögskolan har för validering skapar otydlighet och onödig överlappning. Statskontoret föreslår att regeringen prövar frågan om det finns behov av att klargöra gränserna mellan Skolverkets och Myndigheten för yrkeshögskolans främjande uppdrag. I det sammanhanget kan det finnas anledning att också överväga behovet av att tydliggöra Myndigheten för yrkeshögskolans uppdrag inom valideringsområdet.

5.5 Statskontorets förslag

Statskontoret lämnar följande förslag till regeringen och Arbetsförmedlingen:

5.5.1 Förslag till regeringen

Statskontoret föreslår att regeringen ger Arbetsförmedlingen ett uppdrag som innehåller följande delar:

- Att undersöka och redovisa en lämplig omfattning av den validering som genomförs inom myndighetens verksamhet. Arbetsförmedlingen bör också relatera de slutsatser som framkommer till inriktningen och omfattningen på den validering som för närvarande utförs.

- Att tydliggöra myndighetens valideringsinsatser, att identifiera indikatorer som är relevanta för att kunna följa upp och utvärdera olika insatser samt att systematiskt registrera dessa indikatorer.
- Att utreda de problem som rör upphandlingen av branschriktade valideringsmodeller och att lämna förslag på åtgärder inom detta område.

Statskontoret föreslår vidare att regeringen prövar frågan om det finns behov av att klargöra gränserna mellan Skolverkets och Myndigheten för yrkeshögskolans främjande uppdrag. I det sammanhanget kan det finnas anledning att också överväga behovet av att tydliggöra Myndigheten för yrkeshögskolans uppdrag inom valideringsområdet.

5.5.2 Förslag till Arbetsförmedlingen

Statskontoret föreslår att Arbetsförmedlingen:

- Prövar för- och nackdelar med att i högre utsträckning använda branschvalidering för att synliggöra nyanländas kompetens även inom yrkesområden där det för närvarande saknas en tydlig efterfrågan på arbetskraft.
- Ser över möjligheterna att i högre utsträckning kombinera valideringsinsatser med arbetspraktik och arbetsplatsförlagt lärande.

Regeringsuppdraget

Regeringsbeslut II 5
2013-01-24 A2012/4286/IU

Arbetsmarknadsdepartementet

Statskontoret
Box 811
104 20 Stockholm

Uppdrag att kartlägga och bedöma valideringsinsatser för utrikes födda

Beslut

Regeringen uppdrar åt Statskontoret att göra en kartläggning av valideringsinsatser för utrikes födda enligt följande.

Kartläggning av omfattningen av validering av utrikes föddas kompetens
Statskontoret ska kartlägga omfattningen av validering av utrikes föddas kompetens, i den mån det är möjligt. Kartläggningen ska omfatta hur många arbetssökande eller vuxenstuderande utrikes födda som har deltagit i branschvalidering samt validering inom Arbetsförmedlingen och vuxenutbildningen under 2011 och 2012. Kartläggningen ska även avse huruvida individen fått ett intyg på sin yrkeskompetens eller annat relevant referensintyg. Nyanlända invandrare inom och utom etableringsuppdraget ska kunna urskiljas. Dessutom ska skillnader mellan yrkesområden samt mellan kvinnor och män belysas. Där så är möjligt, ska födelseregion och utbildningsbakgrund belysas.

För nyanlända inom etableringsuppdraget ska det framgå när de blivit erbjudna validering i etableringsprocessen, i vilken omfattning de fullföljt anvisade valideringsinsatser och hur lång tid det tagit att genomföra valideringen.

Kartläggning och bedömning av metoder och verktyg för tidig validering av utrikes föddas kompetens

Statskontoret ska kartlägga och bedöma vilka metoder och verktyg som används och är effektiva för att identifiera och synliggöra utrikes föddas kompetens i ett tidigt skede. Statskontoret ska lämna förslag på hur dessa metoder och verktyg ska kunna vidareutvecklas.

Postadress 103 33 Stockholm
Telefonväxel 08-405 10 00
Besöksadress Väster Samuelsgatan 70
Telefax 08-411 36 16
E-post: a.registrator@regeringskansliet.se

Statskontoret ska även föreslå vilken eller vilka myndigheter som bör ha huvudansvaret för vidareutveckling och genomförande av valideringsinsatser av utrikes föddas kompetens.

Om brister identifieras i aktörernas arbete med och redovisning av valideringsinsatser, ska Statskontoret analysera orsakerna till detta och vid behov lämna förslag som syftar till förbättringar och förtydliganden av aktörernas uppdrag.

Statskontoret ska samråda med Arbetsförmedlingen, Sveriges Kommuner och Landsting, Statens skolverk, Myndigheten för yrkeshögskolan samt Universitets- och högskolerådet. Myndigheterna ska i den mån det är nödvändigt för uppdragets genomförande vara behjälpliga med underlag till Statskontoret.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Arbetsmarknadsdepartementet) senast den 31 maj 2013.

Ärendet

Arbetsmarknadssituationen för utrikes födda i Sverige skiljer sig tydligt från inrikes födda. Andelen som står utanför arbetskraften är högre, andelen sysselsatta lägre och andelen arbetslösa högre bland utrikes födda.

Värdet av de kunskaper och färdigheter, dvs. det humankapital, som en person har byggt upp i hemlandet minskar ofta vid ankomsten till Sverige. Dels motsvarar tidigare utbildningar och yrkeserfarenheter inte alltid det som efterfrågas på den svenska arbetsmarknaden, dels kan arbetsgivare ha svårt att värdera dem korrekt. Detta är troligen ett särskilt stort problem bland flyktingar och anhöriginvandrare. Värdet av tidigare meriter minskar också med tiden. Det medför att personer som är utanför arbetsmarknaden länge i samband med migrationen successivt får svårare att dra nytta av sina kunskaper och färdigheter. Det är av stor vikt att det humankapital personer har med sig värderas adekvat och kan tas till vara.

Validering innebär att en individs faktiska kunskaper, färdigheter och förmågor, dvs. en individs reella kompetens, bedöms och värderas. För många nyanlända kan validering vara ett första steg till ett arbete i Sverige. Validering definieras som en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och ett erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter, oberoende av hur de har förvärvats.

I budgetpropositionen för 2013 (prop. 2012/13:1), utgiftsområde 13, aviserade regeringen att en kartläggning av omfattningen av

valideringen av utrikes föddas respektive nyanländas kompetens kommer att göras under 2013 som ett underlag för att förbättra och utveckla valideringen. Därutöver aviserade regeringen att de metoder som i dag används för att möjliggöra påbörjandet av validering i ett tidigt skede ska kartläggas och vidareutvecklas under 2013 för att kunna genomföras av berörda aktörer under 2014.

På regeringens vägnar

Erik Ullenhag

Hanna Zeland

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM
Justitiedepartementet/EMA, SIM
Socialdepartementet/SFÖ
Finansdepartementet/BA
Utbildningsdepartementet/GV, JÄM, S, UH
Näringsdepartementet/ENT, RT
Arbetsmarknadsdepartementet/A
Myndigheten för yrkeshögskolan
Statens skolverk
Universitets- och högskolerådet
Arbetsförmedlingen
Sveriges Kommuner och Landsting

Bilaga 2

Metod för att kartlägga Arbetsförmedlingens valideringsinsatser

I denna bilaga beskrivs urvalet för det datamaterial som Statskontoret hämtat från Arbetsförmedlingen för att kartlägga myndighetens valideringsinsatser för utrikes födda arbetssökande samt vår bearbetning av materialet.⁷⁵ Resultatet av kartläggningen redovisas i kapitel 3.

Vi redogör här för de antaganden vi ställt upp och den bearbetning vi gjort inför vår analys. Bilagan avslutas med ett sammanfattande resonemang om urvalets och bearbetningens betydelse för de resultat som presenteras i rapporten.

Urvalet

Statskontorets databeställning omfattar samtliga upphandlade samt övriga klassificerade valideringsinsatser för utrikes födda arbetssökande som avslutades under perioden 2011–2012. Med andra ord innefattas inga insatser som påbörjades 2012 och fortsatte under 2013, vilket medför en sannolik underskattning av antalet insatser som påbörjades 2012. Detta, tillsammans med andra bearbetningar som framgår nedan, medför att det redovisade antalet insatser inte är helt jämförbart mellan 2011 och 2012. Underlaget möjliggör däremot en mer tillförlitlig redovisning av det totala antalet insatser som både påbörjats och avslutats under perioden.

Datamaterialet och dess bearbetning

Inom Arbetsförmedlingen registreras ärenden snarare än sammanhållna insatser. Eftersom Arbetsförmedlingen kan fatta så kallade förlängningsbeslut, som innebär att tidsperioden för en insats förlängs, kan en och samma insats innehålla antingen ett eller flera ärenden. En enskild individ kan också ta del av flera olika insatser över tid. Det går emellertid inte att genom registeruppgifter direkt identifiera vilka ärenden

---

⁷⁵ Det fyrtiotal variabler som ingick i underlaget omfattar uppgifter om berörda insatser, individer och anordnare.

som på egen hand eller tillsammans med andra ärenden utgör enskilda insatser.

Det datamaterial vi beställt från Arbetsförmedlingen omfattar 33 662 ärenden med slutdatum under perioden 2011–2012. Varje ärende utgör en rad i datamaterialet och en enskild individ kan beröras av ett eller flera ärenden. Inledningsvis exkluderades 95 direkta felposter⁷⁶ och 110 ärenden som vi inte tillförlitligt kunde tolka.⁷⁷ Samtidigt kan ett antal ärenden som i vårt datamaterial framstår som insatser påbörjade under 2011 i praktiken vara förlängningar på ärenden som påbörjats och avslutats före 2011. Det förstnämnda förhållandet medför en underskattning av antalet ärenden under tvåårsperioden, medan det sistnämnda medför en eventuell överskattning av insatserna under 2011. Statskontoret bedömer dock att dessa förhållanden borde ha begränsad betydelse för de uppgifter som presenteras i vår kartläggning.

För att kunna kartlägga enskilda insatser har vi betraktat alla ärenden av samma typ⁷⁸ för respektive individ som enskilda valideringsinsatser. Vi har i detta steg betraktat de ärenden med tidigast beslutsdatum som insatser och senare ärenden som förlängningsbeslut. I detta steg reducerades datasetet med ytterligare 8 206 poster.⁷⁹ Enligt Arbetsförmedlingens bedömning medför denna transformering en exkludering av omkring 3 000 unika insatser, utöver bortrensningen av förlängningsbeslut. Detta innebär att vi kan tänkas underskatta volymen unika insatser med ungefär 3 000 under perioden 2011–2012. Underskattningen är troligtvis större 2012 än 2011 eftersom individernas första

---

⁷⁶ I huvudsak bestod felposterna av att ett antal ärenden förekom på två rader (där samtliga variabelvärden var identiska).

⁷⁷ Samma typ av insats var registrerad med samma startdatum på dubbla rader för 55 individer. Övriga variabelvärden varierade inom dessa ”par”, varvid Statskontoret bedömde dessa fall som svårtolkade. Drygt hälften av de ärenden som exkluderades var meritportföljer och i övrigt omfattades bland annat en handfull upphandlade valideringar.

⁷⁸ Upphandlad validering, prova på plats, yrkeskompetensbedömning, yrkesorientering, nivåtest, meritportfölj respektive validering som aktivitet i etableringsplan.

⁷⁹ Exkluderingen omfattar i huvudsak ärenden rörande meritportfölj (knappt 4 770 ärenden) och därefter, i fallande storleksordning: prova på plats, yrkesorientering, nivåtest, upphandlad validering (drygt 310 ärenden), yrkeskompetensbedömning och validering inom ramen för etableringsplan (endast 2 ärenden).

ärenden av respektive insatstyp kvarstår, medan de ärenden som har tagits bort har senare startdatum. Transformeringen påverkar däremot inte antalet unika individer som tagit del av minst en valideringsinsats under vår urvalsperiod. Slutligen exkluderades 422 insatser som påbörjades före 2011.

Det analysunderlag som kvarstår efter dessa bearbetningar omfattar valideringsinsatser för utrikes födda arbetssökande som påbörjats och avslutats under perioden 2011–2012. Detta underlag omfattar 24 917 insatser⁸⁰ för 22 884 individer, varav 1 418 insatser utgör Arbetsförmedlingens upphandlade validering och 23 499 utgör övriga valideringsinsatser. Genom de ovan beskrivna bearbetningarna har 400 unika individer i ursprungsmaterialet exkluderats i analysunderlaget, varav 377 på grund av att deras insatser påbörjades före 2011.

Sammanfattningsvis

Arbetsförmedlingen bedömer att vårt analysunderlag innehåller en underskattning om ungefär 3 000 insatser som påbörjats och avslutats under perioden 2011–2012. Underskattningen är troligtvis störst under 2012. Tillsammans med de urvalskriterier vi använt begränsar detta möjligheterna att göra jämförelser mellan antalet insatser som påbörjats 2011 respektive 2012. Vi kan däremot bättre återge det totala antalet insatser som både påbörjats och avslutats under tvåårsperioden. Vår bearbetning medför också att våra uppgifter om när insatserna har påbörjats är mer tillförlitliga än när de har avslutats, vilket har betydelse för kartläggningen av i vilket skede nyanlända inom etableringsuppdraget har påbörjat sina valideringsinsatser samt insatsernas längd.

Vår bearbetning medför slutligen en ytterst begränsad underskattning av antalet utrikes födda arbetssökande som påbörjat och avslutat minst en klassificerad valideringsinsats under undersökningsperioden.

---

⁸⁰ Antalet kvarstående poster är något färre (24 829) än antalet unika insatser eftersom 88 ärenden omfattar individer som har omfattats av yrkeskompetensbedömning inom ramen för en prova på plats.

Bilaga 3

Validering inom olika verksamheter

	Arbetsförmedlingens arbete med validering	Validering inom den kommunala vuxenutbildningen	Branschorganisationernas valideringsmodeller
Behov som validering möter	Arbets sökande som har en oklar eller otydlig sökprofil är i behov av att tydliggöra sin kompetens för att de lättare ska kunna få ett arbete.	Kursdeltagare inom den kommunala vuxenutbildningen som redan har viss kunskap och kompetens ska inte behöva läsa kurser som motsvarar redan befintlig kompetens.	Branscherna har behov av en bred rekryteringsbas samt metoder för att identifiera och utveckla kompetens inom branschen.
Målsättning	Målet med validering är att de arbetssökandes kompetens tillvaratas på ett sådant sätt att matchning underlättas och att eventuella utbildningsinsatser förkortas.	Ökade möjligheter att anpassa eller förkorta utbildningen efter individens kompetens vilket leder till minskade kostnader för kommunerna.	En tryggad kompetensförsörjning och kompetensutveckling inom branschen.
Målgrupp	Arbets sökande som: Har en oklar sökprofil. Är osäker på hur yrkeserfarenheter kan värderas. Saknar betyg/intyg på sin utbildning eller yrkeserfarenhet. Har lång yrkeserfarenhet med saknar dokumentation på sin kompetens. Behöver byta yrke och bekräfta kompetens som är användbar inom alternativa yrken.	Kursdeltagare som: Saknar fullständig grundskoleutbildning eller gymnasiekompetens och är i behov av att tillgodogöra sig sådan. Saknar betyg/intyg på utbildning eller yrkeserfarenhet som ligger inom ramen för den kommunala vuxenutbildningen.	Individer som: Är anställda inom branschen och har kompetens som inte finns verifierad. Har kompetens som branschen behöver men som individen inte kan styrka.

Bilaga 4

Kriterier och riktlinjer för validering av reell kompetens

Denna bilaga består av utdrag ur *Kriterier och riktlinjer för validering av reell kompetens* som Myndigheten för yrkeshögskolan presenterade 2012 som följd av ett regeringsuppdrag att initiera framtagandet av kriterier för validering och riktlinjer för kvalitetssäkring och dokumentation av valideringsinsatser.

Kriterier för validering av reell kompetens

Validering av reell kompetens består av kompetenskartläggning och kompetensbedömning. Validering av reell kompetens kan vara både utforskande och kontrollerande för att på ett rättvisande sätt både kunna spegla individens tidigare lärande och leda till ett formellt erkännande. Följande kriterier ska vara uppfyllda för att något ska anses vara validering enligt den nationella strukturen:

- En valideringsinsats genomförs med individens samtycke och utgår från individens behov och förutsättningar.
- En valideringsinsats har ett uttalat syfte för individen och dokumenteras på ett sådant sätt som möjliggör uppföljning och utvärdering.
- Validering utgörs av kompetenskartläggning och kompetensbedömning.
- Vid kompetensbedömning finns det en kompetensstandard uttryckt i form av krav på läranderesultat som individens tidigare lärande bedöms gentemot (en kompetensstandard kan t.ex. utgöras av kursplaner och betygskriterier eller kompetenskrav för en yrkesroll/yrkesbevis).
- Det finns en organisation/huvudman som ansvarar för kompetensstandardens legitimitet, uppdatering och kvalitetssäkring.
- Det finns metoder för kartläggning och bedömning som är relevanta och tillförlitliga i förhållande till syftet med valideringen och den kompetens som ska kartläggas och bedömas.

- Det finns kompetenskrav för de professionella som utför kompetenskartläggning och kompetensbedömning och dessa krav är uppfyllda.
- Valideringens kompetensstandarder, metoder och processer är dokumenterade och tillgängliggjorda för informationsinsatser, uppföljning och kvalitetsgranskning.
- Valideringsutförare har mandat för sin verksamhet från berörda intressenter för aktuell valideringsmodell.
- Valideringens genomförande är opartiskt och påverkas inte av utbildningsintressen eller arbetsgivarintressen på ett sådant sätt att resultatet av en validering kan ifrågasättas.
- Individens rättssäkerhet garanteras med avseende på sekretess, frivillighet, motverkande av diskriminering samt förutsägbarhet avseende genomförande och möjliga resultat.
- Både data om valideringen och valideringsresultatet dokumenteras och individen äger valideringsresultatet.
- Validering följer de nationella riktlinjerna för dokumentation, bedömningsmetoder och kvalitetssäkring, vilket också innebär att där så är aktuellt följs gällande lagar, förordningar och föreskrifter.

Riktlinjer för bedömningsmetoder

Metoderna som används för validering av icke-formellt och informellt lärande är många gånger samma som de verktyg som används vid bedömning av formellt lärande. När metoderna/verktygen används för validering måste de kombineras och användas på ett sätt som återspeglar den individuella och icke-standardiserade karaktären hos icke-formellt och informellt lärande. De metoder/verktyg som används i validering ska bidra till:

- Tillförlitlighet; skulle resultatet bli detsamma om valideringen upprepades under samma förutsättningar?
- Giltighet (validitet); är det lärande som valideras det lärande man avser att validera?

- Kostnadseffektivitet; är valideringen optimerad avseende nytta med valideringsinsatsen jämfört med kostnaderna? Lönar det sig att validera jämfört med andra insatser, t ex utbildning?

Utöver detta ska:

- Metoder/verktyg vara lämpliga och anpassade för ändamålet. Metoder bör också kunna anpassas efter individers skilda förutsättningar.
- Flera olika metoder/verktyg ingå i en valideringsmodell för att bedöma en individs reella kompetens. Att kombinera olika metoder/verktyg ökar bedömningens tillförlitlighet och triangulering av metoder/verktyg bidrar till ökad validitet.
- Valet av metoder/verktyg bidra till att bedömningen är korrekt, rättvis och likvärdig (opartisk).

Riktlinjer för dokumentation

Riktlinjer för dokumentation avseende valideringsinsatser innefattar både vad som ska dokumenteras och hur. Här presenteras principer för dokumentation samt de olika typer av dokument som är kopplade till kompetenskartläggning och kompetensbedömning. Där det finns lagar, förordningar och föreskrifter som anger hur en valideringsinsats ska dokumenteras är det i första hand dessa som gäller.

Övergripande principer:

- Alla valideringsinsatser ska dokumenteras och för varje valideringsinsats som inleds, ska syftet med valideringen, hur insatsen ska dokumenteras för individen och därpå fattade beslut, beskrivas för att uppföljning och utvärdering ska kunna genomföras. Detta innebär att validering ska generera både resultatdokumentation (individens) och data som möjliggör uppföljning och utvärdering.
- Valideringens resultat ska sammanställas i ett, eller eventuellt flera dokument (se nedan), som blir individens.
- Valideringen ska dokumentera individens tidigare lärande, i förekommande fall både bekräftad och erkänd. Kompetensluckor i förhållande till syftet med valideringen som eventuellt framkom-

mer ska dokumenteras i ett kompletteringsutlåtande eller som en rekommendation till fortsatt lärande.

- I de fall valideringen leder till ett kompetensbevis ska det inte framgå på beviset att det erhållits genom validering. För att uppnå full legitimitet för valideringens resultat ska beviset vara detsamma som erhålls genom att delta i t.ex. utbildning/kompetensutveckling/certifiering. Med kompetensbevis avses i detta sammanhang ett diplom, utbildningsbevis, examensbevis, certifiering, auktorisation mm. I eventuella bilagor i form av kurs/betygssammansättningar eller dylikt kan noteringar om validering förekomma.
- För att säkerställa dokumentens legitimitet ska den som inom utbildningsväsendet (huvudman) eller på arbetsmarknaden (t.ex. branschorganisation) har mandat att utfärda kompetensbevis vara den som står som utfärdare på dokumenten.
- Den som ansvarar för genomförandet av valideringen är den som ansvarar för att valideringens resultat dokumenteras på ett sätt som följer nationella (och eventuellt sektorsspecifika) riktlinjer, där inte annat regleras via lagar och förordningar.
- Den som ansvarar för genomförandet av valideringsinsatsen ska även ansvara för att valideringens genomförande och resultat dokumenteras på ett sätt som möjliggör extern granskning, uppföljning och utvärdering av insatsen. Det är viktigt att därvid beakta personuppgiftslagen (PUL). Uppföljning och utvärdering ska kunna ligga till grund för nationell statistik och effektstudier på valideringsområdet.
- Den som ansvarar för genomförande av valideringsinsatsen ska även ansvara för att överföra resultatet såväl till individen som till en, i förekommande fall och med individens samtycke, beställare av valideringsinsatsen. Detta ska göras skriftligen (elektroniska media godkänns) och bör även göras muntligen.

Valideringen ska resultera i ett eller flera av följande dokument som individen ska erhålla efter genomförd validering:

- ***Kartlägningsutlåtande samt eventuell rekommendation***

Kompetenskartläggningen ska dokumenteras i ett utlåtande i form av en beskrivning av vilket tidigare lärande som individen särskilt vill framhålla utifrån syftet med valideringsinsatsen. Bifogat till ett sådant kartlägningsutlåtande kan även framgå vilka eventuella vägval för individen som rekommenderas.

- ***Kompetensintyg samt eventuellt ett Kompletteringsutlåtande***

Bedömningen resulterar i ett intyg där kompetens beskrivs och relateras till etablerade kompetensstandarder. Även annan relevant kompletterande kompetens, där etablerade kompetensstandarder saknas, kan beskrivas i dokumentet i form av ett utlåtande (se ovan; kartlägningsutlåtande). I de fall där det stöder individens syfte med valideringen ska även ett kompletteringsutlåtande utfärdas för att tydliggöra vilken kompetensutveckling/utbildning som är nödvändig för att kunna utfärda kompetensbevis. Kompetensintyg och kompletteringsutlåtande ska vara två olika dokument.

- ***Kompetensbevis***

Bedömningen resulterar i ett erkännande i form av examensbevis (betyg), kompetens-/yrkesbevis (certifikat, licens) eller motsvarande. Kompetensbeviset ska vara detsamma som en individ erhåller efter att ha visat samma läranderesultat efter

Riktlinjer för kvalitetssäkring

Riktlinjer för kvalitetssäkring av validering av reell kompetens innefattar vad som ska kvalitetssäkras och hur kvalitetssäkringen ska genomföras. Ansvar för validering finns på flera olika nivåer och delas av flera olika aktörer. Systematiskt kvalitetsarbete ska genomsyra arbetet med validering på alla dessa nivåer och hos alla involverade aktörer från den nationella nivån till de enskilda valideringsutförarna. Ansvar för kvalitetssäkring åligger valideringsutföraren och det är till valideringsutföraren dessa riktlinjer i första hand riktar sig.

Föreliggande kriterier och riktlinjer för validering av reell kompetens ska bidra till kvalitet, legitimitet, likvärdighet och rättsäkerhet och mer specifik uppnås kvalitet i validering när genomförandet av validering:

- Bidrar till legitimitet, likvärdighet och rättssäkerhet.
- Följer nationella kriterier och riktlinjer för validering av reell kompetens.
- Uppfyller andra relevanta mål, krav och riktlinjer, förenliga med de nationella målen och riktlinjer för validering av reell kompetens, t.ex. branschspecifika riktlinjer för validering som är en del av en valideringsmodell.
- Kännetecknas av ett systematiskt kvalitetsarbete, dvs. en strävan till vidareutveckling och ständiga förbättringar utifrån rådande förutsättningar.
- Kännetecknas av att arbetet är transparent och att alla känner till hur valideringen genomförts och vad den har resulterat i.

Riktlinjerna för kvalitetssäkring av validering av reell kompetens förordar ingen specifik modell eller specifikt arbetssätt utan uppställer några övergripande krav som ska uppfyllas:

- Arbetet med kvalitetssäkring ska vara systematiskt och genomföras kontinuerligt som en integrerad del av verksamheten.
- Det systematiska kvalitetsarbetet ska följa en plan/policy som inkluderar hur förbättringsarbete genomförs och någon form av brukarutvärdering. Med brukare avses både individer som valideras och eventuella beställare av valideringstjänster.
- Planen/policyn för hur kvalitetssäkringen planeras och genomförs samt resultatet av kvalitetssäkringen ska finnas tillgänglig för individer och intressenter för att bidra till transparens.
- Det systematiska kvalitetsarbetet ska bereda möjlighet för extern kvalitetsgranskning för att säkerställa att kriterier för validering uppfylls och att riktlinjer för validering, dokumentation och kvalitetssäkring efterlevs.

Med kvalitetssäkring avses här aktiviteter som främjar, utvecklar och kontrollerar kvaliteten. Det som ska ingå i kvalitetssäkringen är:

- Planering, genomförande, uppföljning, och utvärdering av valideringsinsatsen samt dokumentering och återkoppling av valideringens resultat.
- Att de metoder och verktyg som används för kartläggning och bedömning av individens tidigare lärande är lämpliga för ändamålet.
- Relevansen hos den kompetensstandard/de kompetenskrav som individens tidigare lärande bedöms emot i förhållande till syftet med valideringen.
- Att de professionella som medverkar vid genomförandet av valideringen uppfyller uppställda kompetenskrav.
- Att resurser för genomförandet av validering är tillräckliga.

Referenser

Regeringsbeslut och material från Regeringskansliet

Finansdepartementet (2011) *Sysselsättning för invandrare – en ESO rapport om arbetsmarknadsintegration*

Regeringsbeslut 2012-12-20 *Regleringsbrev för budgetåret 2013 avseende Statens skolverk*

Regeringsbeslut 2012-07-26, U2012/3984/GV *Uppdrag om insatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning och lärlingsutbildning för vuxna m.m.*

Regeringsbeslut 2009-12-10, U2009/7143/SV *Uppdrag till Myndigheten för yrkeshögskolan om insatser i fråga om validering*

Utredningar och rapporter

Ds 2003:23 *Validering m.m. – fortsatt utveckling av vuxnas lärande*

Myndigheten för yrkeshögskolan (2012) *Hur vidareutveckla den nationella strukturen för validering?*

Myndigheten för yrkeshögskolan (2012) *Kriterier och riktlinjer för validering av reell kompetens*

Myndigheten för yrkeshögskolan (2010) *Redovisning av uppdrag om insatser i fråga om validering*

SOU 2007:2 *Från socialbidrag till arbete*

SOU 2011:11 *Långtidsutredningen 2011, Bilaga 4, – Utrikes födda på den svenska arbetsmarknaden.*

SOU 2013:20 *Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå*

Statens skolverk (2013) *Redovisning av regeringsuppdrag in insatser inom yrkesinriktad gymnasial vuxenutbildning och lärlingsutbildning för vuxna, m.m.*

Valideringsdelegationen (2008) *Valideringsdelegationens slutrapport – Mot en nationell struktur*

Elektroniska källor

Näringsdepartementet. Pressmeddelande 2012-12-20. *Regeringen satsar 60 miljoner kronor på regionala kompetensplattformar.*
Tillgänglig på: <http://www.regeringen.se/sb/d/16659/a/206398>,
Citerad: 2013-04-15

Valideringsinfo, *Validering enligt branschmodell.* Tillgänglig på:
<https://www.valideringsinfo.se/sv/Om-validering/Valideringsmodeller1/Valideringsmodeller/>, Citerad: 2013-05-13

Kompetensplattform Västra Götaland. Tillgänglig på:
<http://www.kompetensplattformvg.se/validering-vast-allt-om-validering-pa-ett-stalle/>, Citerad 2012-05-01

Validering Väst, *Validering Väst - en stödstruktur för validering*
http://www.meritea.se/om_meritea/, Citerad 2013-05-01

Forskningsrapporter och utvärderingar

Andersson, Stenlund (2012) *Nordisk forskning och exempel på validering*, Nordiskt nätverk för vuxnas lärande

Andersson m.fl. (2006) *Validering som sortering – Hur värderas utländsk yrkekompetens?* Valideringsdelegationen & Integrationsverket

Andersson m.fl. (2003) *Att värdera kunskap, erfarenhet och kompetens - Perspektiv på validering*, Myndigheten för skolutveckling

Carlehed (2012) *Projekt valideringstolk – Delutvärdering*

Diedrich (2011) *Uppföljning av VINN-projektet – Slutrapport*,
Gothenburg Research Institute

Diedrich (2011) *Validering till 1000: uppföljning av Validerings-
delegationens pilotverksamhet*, Gothenburg Research Institute

Ramböll Management Consulting (2011) Regional stödplattform för
validering – Genomförd validering i regionen samt relation till centrala
aktörer

Sweco (2012) En sammanhängande kedja för validering av nyanlända
invandrares kompetens